

**МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА
ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МИСТЕЦТВ імені І. П. КОТЛЯРЕВСЬКОГО**

Кафедра майстерності актора та режисури драматичного театру

**РЕЖИСЕРСЬКІ КОНЦЕПЦІЇ ОПЕРИ
В МУЗИЧНОМУ МИСТЕЦТВІ ХХ-ХХІ СТ.**

Виконавець:

Поляков Микита Ігорович

Спеціалізація «режисер драматичного театру»

Науковий керівник:

доктор мистецтвознавства, професор

Ніколаєвська Ю. В.

Текст містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів
мають посилання на відповідне джерело Микита Поляков

Харків-2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 МУЗИКА І ДРАМА В ТЕАТРІ ХХ–ХХІ СТОЛІТТЯ	6
<i>Передмова: витоки сучасної режисури музичного театру (принципи Р.Вагнера та А. Аппія)</i>	6
1.1 Пошуковість в театрі першої половини ХХ ст.: М. Райнгардт («Кожен»), Л. Курбас («Диктатура»), Б. Брехт («Тригрошова опера»)	9
1.2 Нові виміри музичного театру другої половини ХХ –ХХІ ст.	16
1.3. Нові виміри музичного театру другої половини ХХ –ХХІ ст.	23
Висновки до 1 розділу	39
РОЗДІЛ 2 АНАЛІТИЧНІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ: РЕФЛЕКСІЇ НАД РЕЖИСЕРСЬКОЮ ПОЕТИКОЮ В МУЗИЧНОМУ ТЕАТРІ ХХ-ХХІ СТ.	41
2.1 Р. Лепаж та ефект візуалізації	41
2.2 Сучасні режисерські інтерпретації вагнерівських опер	46
2.3 Р. Уілсон: пошук сценічних новацій	52
<i>Післямова: Роман Григорів та Ілля Разумейко та трансформація сучасної опери</i>	55
Висновки до Розділу 2	58
ВИСНОВКИ	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	68

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасному музичному мистецтві режисерські концепції опери продовжують перебудовувати традиційне сприйняття музичного театру, збагачуючи його новими естетичними, соціальними та культурними ідеями. Розгляд різних режисерських підходів, стилів та концепцій дозволяє краще зрозуміти розвиток музичного театру в контексті XX-XXI століть та його взаємодію з іншими мистецькими напрямками та суспільством.

Отже, **мета** даного дослідження полягає у виявленні особливостей взаємодії естетики і техніки, виокремити режисерські концепції опери в музичному мистецтві XX-XXI століть, виявити ключові тенденції, стилі та підходи, а також визначити їх вплив на розвиток музичного театру.

У зв'язку з поставленою метою в роботі ставляться і вирішуються наступні **завдання**:

1. Розглянути витoki режисури музичного театру та їх вплив на подальший розвиток.
2. Проаналізувати основні режисерські концепції та їх вплив на музичний театр першої половини XX століття.
3. Дослідити новаторські підходи та вплив композиторів та режисерів на розвиток музичного театру в другій половині XX століття.
4. Оцінити сучасні режисерські концепції та їх вплив на музичний театр XXI століття.

Об'єктом дослідження є режисерські концепції опери в музичному мистецтві XX-XXI століть.

Предметом дослідження є вплив різних режисерських підходів, стилів та концепцій на розвиток музичного театру та його взаємодія з культурними, соціальними та естетичними тенденціями ХХ-ХХІ століть.

Матеріал дослідження. Дослідження базується на аналізі режисерських підходів до оперних постановок, відомих вистав, теоретичних праць, інтерв'ю з режисерами та композиторами, а також наукових статей та монографій, присвячених розвитку музичного театру.

Теоретична база. Теоретична база дослідження базується на теоретичних працях видатних режисерів, композиторів та теоретиків музичного театру Ріхарда Вагнера [72, 73, 74, 75, 76], Адольфа Аппія [18], Макса Рейнгардта [11, 60], Леся Курбаса [10], Бертольда Брехта [3], Маурісіо Кагеля [80], Дітера Шнебеля [31], Карлхайнца Штокхаузена, Роберта Лепажа, Річарда Кастелуччі, Роберта Уілсона.

Також долучено публіцистичний матеріал щодо постановок та режисерських концепцій.

Методи дослідження. У дослідженні використовуються такі методи, як:

- *історико-культурний аналіз* – необхідний для осмислення режисерської складової та її ролі в системі оперного мистецтва ХІХ–ХХІ ст.;
- *структурно-функціональний аналіз* – застосовувався при зверненні до матеріалів обраних вистав (партитура і відео);
- *системний підхід* – залучений у зв'язку з узагальненням інформації щодо режисерських концепцій у творчій практиці ХІХ–ХХІ ст.

Все вищезначене дозволяє оцінити вплив різних режисерських концепцій на розвиток музичного театру та виявити закономірності та тенденції у розгортанні мистецької творчості.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає у системному дослідженні режисерських концепцій опери в музичному

мистецтві XX-XXI століть з урахуванням їх впливу на розвиток музичного театру та взаємодію з культурними, соціальними та естетичними тенденціями сучасності. Дослідження акцентує увагу на впливі відомих режисерів та композиторів на музичний театр, а також на ролі міжнародного співробітництва та культурного обміну у розширенні горизонтів мистецтва опери. Значну увагу приділяється також аналізу сучасних технологій та їх впливу на оперне мистецтво, адаптації музичного театру до сучасних умов, а також екологічних аспектів та сталості музичного театру.

Дослідження дає можливість глибше зрозуміти особливості режисерських концепцій опери, виявити їх взаємозв'язки з іншими видами мистецтва, а також оцінити їх вплив на формування культурної ідентичності та спільнот.

Практичне значення отриманих результатів. Результати дослідження можуть бути використані для розробки нових міждисциплінарних підходів у теорії та практиці музичного театру, а також для підготовки майбутніх режисерів, композиторів та інших представників мистецької спільноти.

Апробація. Результати дослідження викладені під час IV Міжнародної науково-творчої конференції «Мистецтво та наука в сучасному глобалізованому просторі» (Харків, 21-22 травня 2023 р.) та під час міжнародної науково-теоретичної конференції молодих учених «Культура та інформаційне суспільство XXI століття» (20–21 квітня 2023 р. Харків)

Структура дослідження. Дослідження складається з Вступу, двох розділів, Висновків, Списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

МУЗИКА І ДРАМА В ТЕАТРІ

XX–XXI СТОЛІТТЯ

Передмова: витоки сучасної режисури музичного театру (принципи Р.Вагнера та А. Аппія)

У XX–XXI століттях оперне мистецтво пережило перехід від класичних традицій до новаторських режисерських концепцій. Модернізм відіграв важливу роль у розвитку опери, з композиторами, як Ріхард Штраус та Арнольд Шенберг, що розривали з романтичними ідеалами та зливали музику з драмою. Експресіонізм, представлений композиторами, як Альбан Берг, став новим напрямом, зосереджуючись на психологічній глибині персонажів.

У 1960-х роках мінімалізм став популярним, з Філіпом Гласом та Джоном Адамсом, які створювали музику, що характеризувалася простотою та медитативністю, акцентуючи на взаємодії між музикою та драмою. Режисери, працюючи з мінімалістичними творами, фокусувалися на естетиці простоти та спрощення.

Постмодернізм відкинув універсальність та об'єктивність, і композитори, такі як Пітер Максвелл Девіс, Луїгі Нono та Джон Кейдж, досліджували різноманітність музичних традицій. Режисери, що працювали в рамках постмодерністської естетики, використовували колаж, іронію та інтертекстуальність, створюючи відкриті, різнопланові вистави, що стимулювали інтелектуальну рефлексію та діалог з аудиторією.

Усі ці рухи і напрямки в XX–XXI столітті супроводжувалися технологічним прогресом, який дозволив режисерам та композиторам розширити можливості оперного театру. Зокрема, інтеграція електронної

музики, мультимедійних елементів та інноваційних сценічних рішень стала невід'ємною частиною сучасного оперного мистецтва.

Та багато чого в сучасній режисурі закладено двома митцями XIX ст. – Р. Вагнером та його колегою А. Аппія.

Ріхард Вагнер (1813–1883) – німецький композитор, диригент та теоретик мистецтва – відіграв ключову роль у визначенні принципів музичного театру та його режисури, про що йдеться у багаточисленних дослідженнях його творчості. Зокрема у книзі Патрика Карнегі [26] детально описана роль Р. Вагнера в розвитку музичного театру. Так, відомо, що саме Р. Вагнер розробив ідею треба «Гезамткунстверк» (універсальне мистецтво), яка включала об'єднання музики, поезії, драми, сценічних зображень та пластики у одному цілісному творі. Магі Брайан [48] аналізує філософські ідеї Вагнера, включаючи його концепції універсального мистецтва, а Баррі Мілліган у статті про Вагнера та його опери для «The New Grove Guide» [50] докладно аналізує саме тетралогію «Кільце Нібелунгів». Автор зазначає: для системи Вагнера важливо було те, що він не лише створював музику, але й писав лібрето, розробляв концепції вистав, а також контролював всі аспекти постановки. Завдячуючи саме системності роботи над своїми операми, його діяльність сприяла в цілому розвитку режисури музичного театру, підкреслюючи важливість сценічної присутності та взаємодії різних мистецьких елементів.

Одним з колег Р. Вагнера, ідеї якого рухались паралельно ідеям Р. Вагнера, був Адольф Аппія (1862–1928) – швейцарський сценограф та теоретик мистецтва, – який також вніс значний вклад у розуміння режисури музичного театру. Він критикував традиційні сценографічні підходи того часу, зокрема, дворові мистецькі традиції, які зосереджувалися на декораціях та

костюмах, а не на драматичному розвитку та динаміці вистави. У 1922 році він заявив, що театр має бути «храмом майбутнього» [15].

А. Аппія пропонував революційні ідеї щодо використання простору, руху, освітлення та архітектури в музичному театрі. Він вважав, що освітлення та архітектура мають бути органічною частиною драми, а не просто декораціями. Завдяки своїм ідеям він сформулював принципи «трьохвимірної сцени», які враховували рух та інтеракцію акторів на сцені, а також вплив освітлення на відтворення простору та атмосфери.

А. Аппія також підкреслював роль хореографії та пластики в музичному театрі, розглядаючи рух та виразність тіла акторів як важливі інструменти для передачі емоцій та драматичного змісту. Книга Девіда Вілса [79] пропонує історичний огляд просторових практик у західному театрі і згадує Аппія як одну з ключових постатей цього розвитку. Ці принципи надихали ряд режисерів та хореографів на створення нових форм театрального мистецтва.

Ідеї Ріхарда Вагнера та Адольфа Аппія сформували основу сучасної режисури музичного театру: Вагнер наголосив на важливості об'єднання різних мистецьких елементів у цілісному творі, а Аппія привніс ідеї про використання простору, руху та освітлення як активних інструментів драматичного вираження.

Ці ідеї були активно розвинуті режисерами та дизайнерами на початку ХХ століття. Опера стала місцем експериментів з новими формами театральної виразності та сценографії. Режисери, такі як Макс Райнгардт, Всеволод Мейєрхольд та Ервін Піскатор, розвивали ідеї Вагнера та Аппія, створюючи вражаючі вистави, які змінювали розуміння музичного театру. Вони акцентували увагу на ролі режисера як основного творчого духа, який формує художню візію та співпрацює з композиторами, дизайнерами,

хореографами та акторами для створення гармонійного та інноваційного театрального досвіду.

1.1 Пошуковість в театрі першої половини XX ст.: М. Райнгардт («Кожен»), Л. Курбас («Диктатура»), Б. Брехт («Тригрошова опера»)

Перша половина XX століття була часом експериментів та новаторства в театральній режисурі. У цьому контексті термін «пошуковість» приходить на перший план як один із основних принципів творчого процесу режисера. Пошуковість в театральній режисурі передбачає експериментування з різними методами, техніками, стилями та формами, з метою створення нового, оригінального та вражаючого театрального досвіду для глядачів.

У цьому контексті особливо важливо вивчення робіт театральних режисерів, які вносили суттєвий внесок у розвиток пошуковості в першій половині XX століття. Серед них Макс Райнгардт, Лесь Курбас та Бертольд Брехт, чиї твори засвідчують театральний досвід, сповнений новаторства та пошуковості.

Макс Райнгардт – відомий австрійський режисер, який зробив значний внесок у розвиток пошуковості в театральній режисурі в першій половині XX століття. О. Клековкін, український театрознавець, мистецтвознавець, театральний педагог, режисер, пише про Райнгардта так: «Про одного з отців сучасної режисури Макса Райнгардта написано багато, здебільшого — у піднесеному тоні або навпаки — у зневажливому. Бо нейтральним залишатися важко. Йому закидали еклектику, комерційний успіх, формалізм, кулінарний підхід до театру, безідейність і космополітизм. Поряд із цим, однак, саме Райнгардта називали батьком сучасного театру» [11], хоча народився австрійський режисер 9 вересня 1873 року в місті Пеніг.

Основні принципи Райнгардта полягали в тому, щоб створювати театр, який був би наближений до життя та відображав реальність, а не відокремлений від неї світ. Він постійно експериментував з техніками та методами, щоб створювати більш реалістичний театр, який би був доступним широкому загалу.

Райнгардт також був першим, хто почав використовувати світло та тінь як елементи театральної режисури. Він розвивав також нові методи акторської гри та сценічного руху, щоб досягти більшої виразності та реалізму в театральних виставах.

Один з найвідоміших театральних проєктів Макса Райнгардта – це вистава «Кожен» (Jedermann), яка була створена у 1911 році. Ця вистава була важливим кроком у розвитку пошуковості в театральній режисурі, оскільки вона вперше поєднала традиції класичного театру з елементами модерної драми.

У постановці «Кожен» Макс Райнгардт використовував багато нестандартних технік, які раніше не були популярні в театральній режисурі. Наприклад, він використовував спеціальні ефекти світла та тіні, щоб створити більш виразний театральний досвід для глядачів. Він також використовував акторські засоби, такі як міміка та жести, щоб підсилити враження від вистави.

Ще однією важливою технікою, яку використовував М. Райнгардт у своїх постановках, була розсіяна сцена. Замість традиційної статичної сцени, М. Райнгардт використовував більше простору на сцені, щоб створити більш реалістичний образ. Це стало важливим кроком у розвитку пошуковості в театральній режисурі, оскільки воно дозволило створити більш виразний театральний досвід.

Крім того, вистава «Кожен» мала багато музичних елементів. М. Райнгардт використовував музику, яка підкреслювала емоційну напругу та

допомагала глядачам краще сприймати дію на сцені. Використання музики як складової театральної постановки було ще одним проривом у розвитку пошуковості в театральній режисурі.

Усі ці техніки та методи використані в постановці «Кожен» стали важливим кроком у розвитку пошуковості в театральній режисурі, оскільки вони підсилювали емоційне та інтелектуальне враження від театального досвіду. Відтоді вони стали стандартом у театральній режисурі, і були використані у подальших виставах та постановках.

Ідеї та техніки Макса Райнгардта мали значний вплив на подальший розвиток театральної режисури. Він зміг зробити театр більш доступним та зрозумілим для глядачів, використовуючи більше елементів, які допомагали зрозуміти дію на сцені. Його техніки світла, звуку, тіні та розсіяної сцени стали стандартом у театральній режисурі, та вони досі використовуються у більшості сучасних постановок.

Макс Райнгардт був також новатор використання музики як складової театральної постановки. Він допоміг впровадити нові ідеї щодо використання музики на сцені, що згодом вплинули на багатьох інших режисерів. Багато сучасних постановок опери та балету є наслідком роботи Макса Райнгардта.

М. Райнгардт також був відомий своїми новаторськими підходами до акторської гри, які досі використовуються у театральних постановках: «Тип того актора, який перевтілюється то в одного, то в іншого, який, змінюючись до невпізнання, здатний спритно встрибнути в найрізноманітніші образи й натягати найрізноманітніші маски, знову зник за спинами сильних характерів . Особистість — це найвище в кожному мистецтві . Актор для виконання таких завдань мусить мати щось таке, що, власне кажучи, суперечить його сутності, своєрідну непередбачуваність . Актор мусить мати таємницю і мусить вміти її берегти». «Я лише театроман», – так любив казати про себе видатний митець

[11]. Його методи допомагали акторам краще розуміти та втілювати свої ролі, що зробило театральний досвід більш виразним та глибоким.

Таким чином, Макс Райнгардт вніс великий внесок у розвиток театральної режисури, створивши нові техніки та методи, які досі використовуються у театрі. Його вплив на театральну режисуру був настільки великим, що він є одним з найбільш впливових режисерів у світі театру.

Лесь Курбас – український режисер, актор та педагог, який мав безпосередній вплив на розвиток театральної режисури у XX столітті. «Внесок Леся Курбаса у створення модерного театру зіставний із роллю корифеїв світової сцени XX століття – швейцарського реформатора Адольфа Аппія, французького Жака Копо, англійського Едварда Гордона Крега, російського Всеволода Мейєрхольда, німецького Ервіна Піскатора, австрійського Макса Райнгардта. Однак у радянських умовах він не зміг повноцінно реалізувати свій творчий потенціал і став жертвою сталінізму», – так пише про Курбаса видання «Український тиждень» [6]. Режисер народився 10 лютого 1887 року в селі Старосілля, що на території Львівської області. У 1905 році він вступив до Львівської духовної семінарії, де познайомився з театром та почав проявляти інтерес до акторської майстерності. Пізніше він переїхав до Києва та став засновником і директором Київського Драматичного театру «Березіль». Український театральний педагог, режисер, сценограф О. Богатирьов пише про Курбаса, що він «...кардинально змінив вигляд української сцени, наповнив її розмаїттям ідей і форм, підніс на якісно новий рівень. Він створив не тільки своєрідний режисерський театр в Україні, але й власну концепцію сценічного мистецтва, власну акторську та режисерську школи» [2].

Основна ідея режисерського підходу Леся Курбаса полягала в тому, щоб розуміти театр як живий організм, що існує лише тоді, коли актори та глядачі

знаходяться у спільному енергетичному полі. Він намагався поєднати вистави з іншими видами мистецтва, такими як танець та музика, та відмовитись від традиційного театрального жанру.

Одна з найбільш відомих постановок Леся Курбаса – «Диктатура». Вона була створена в 1933 році і мала великий вплив на театральну режисуру ХХ століття. Ця постановка була органічним поєднанням театру, музики та танцю, і мала велику силу відтворення світу, згідно з ідеями Курбаса.

У «Диктатурі» Курбас відмовився від стандартної дії на сцені та замість цього створив абстрактну та символічну постановку, яка розкривала місто фантазійності та емоційності твору. Вистава мала безліч нестандартних технік та елементів, що робило її унікальною.

Однією з головних ідей постановки була концепція «ритмічного простору», де головний акцент ставився на рухах акторів та їх взаємодії зі сценічним простором. Курбас стверджував, що рух – це життя, тому він використовував танцювальні техніки та ритмічні маніпуляції для створення гармонійного образу на сцені. Крім того, «Диктатура» мала велику кількість візуальних ефектів та зміну освітлення, що доповнювало емоційну напругу вистави.

Режисерські ідеї Леся Курбаса стали основою для подальшого розвитку театральної режисури, не тільки в Україні а і у Європі. Він відкрив новий підхід до театру, який став більш експериментальним та відмовився від традиційного жанру.

Л. Курбас був не тільки режисером, але й педагогом, який викладав в Київському театральному інституті. Він створив власну методику акторської майстерності, яка мала великий вплив на подальший розвиток театральної освіти.

Л. Курбас навчав своїх учнів не тільки техніці акторської гри, але й теорії про театр, як про мистецтво, що здатне змінювати світ. Він стверджував, що театр має бути відображенням життя та суспільства, а також надавати проблематику та виклики того часу. Його ідеї були спрямовані на зміну театрального світу, який він вважав застарілим та невідповідним реальності. М. Верхацький зазначає: «Л. Курбас поставив собі за мету: виховати загін режисерів і акторів по-справжньому освічених, які володіли б своєю професією так, щоб піднести культуру українського театру до рівня передових театрів світу» [5].

Методика Курбаса була спрямована на виховання глибокої теоретичної бази та вміння досліджувати та аналізувати суспільні проблеми. Він навчав акторів не тільки грати роль, але й розуміти та відображати на сцені соціальні та політичні реалії. За словами О. Богатирьова та Н. Биченка [2], досвідчених театральних педагогів, Л. Курбас створював актора нової доби – актора театру акцентованого впливу й акцентованого вияву.

Л. Курбас вніс значний вплив на театральну режисуру в Європі та поширив свої ідеї на всіх континентах. Він був першим, хто запровадив поняття «театру лабораторії», де актори та режисери спільно досліджували нові техніки та ідеї.

Курбасівська творчість стала першим кроком у напрямку модернізації театральної режисури та підвищення її рівня мистецтва. Він відкрив нові горизонти в театральному мистецтві та став першим, хто зміг викликати інтерес до експериментальних форм театру.

Бертольт Брехт – німецький драматург та режисер, який змінив уявлення про театр. Він був відомий своїми соціальними та політичними поглядами, а також експериментальним підходом до театру.

Б. Брехт стверджував, що театр має бути засобом соціальної зміни та підвищення свідомості глядачів. Він намагався змінити традиційний підхід до театру, де актори мали репетирувати та грати роль, не задумуючись про зміст та соціальний контекст п'єси: «Наш театр вже тому не реалістичний, що він недооцінює спостереження. Наші актори вдивляються в себе, замість того, щоб вдивлятись в оточуючий світ. Події, в яких беруть участь люди і які є єдиним предметом сценічного втілення, служать тільки засобом для того, щоб виставити напоказ свій темперамент і т. п. Режисери використовують п'єси лише для втілення власних “видінь”», – це відноситься і до нових п'єс, які є не видіннями, але спробою виправити дійсність. Чим раніше ми з цим покінчимо, тим краще. Звичайно, потрібно спочатку навчитися створювати художні копії, подібно до того як будувати моделі. Щоб моделі можна було наслідувати, треба, щоб вони були корисними для наслідування. Не наслідуване повинне поступитися місцем зразковому» [3].

Брехт використовував методи, які змінювали сприйняття глядачів та надавали їм можливість думати та аналізувати показане на сцені. Один з його найвідоміших методів – «ефект припинення» – полягав у тому, що глядачі постійно нагадували собі, що все, що відбувається на сцені, є тільки ілюзією та надзвичайно віддаленим від реальності.

У 1928 році Брехт став режисером постановки «Тригрошової опери», яка стала культовим театральним шедевром. У своїй постановці Брехт використовував новаторські техніки, що включали градаційні склянки для вимірювання аудиторії, використання декорацій з картону та паперу, а також живу музику.

Головним завданням Брехта в цій постановці було змінити сприйняття глядачів до персонажів та подій, що відбуваються на сцені. Він використовував метод «естрадної дистанції», що передбачав збільшення

відстані між акторами та глядачами. Це створювало враження, що персонажі – це не реальні люди, а символи соціальних та політичних ідей.

Бертольт Брехт вніс значний вплив на театральну режисуру в XX столітті. Його ідеї про активну участь глядачів та використання нестандартних технік режисури стали важливими компонентами розвитку сучасного театру.

У подальшому, на основі ідей Брехта, з'явилися нові напрямки в театральній режисурі, такі як театр абсурду та театр глобального показу. Вони використовували нестандартні техніки та змінювали сприйняття глядачів до подій на сцені.

Тож, підсумовуючи, позначимо: Макс Райнгардт використовував нестандартні техніки та змінював сприйняття глядачів до театральних подій. Лесь Курбас зосереджувався на емоційній віддачі та використовував елементи мистецтва та філософії. Бертольт Брехт став новатором театру естрадної дистанції та використовував нестандартні техніки режисури.

1.2 Нові виміри музичного театру другої половини XX –XXI ст.

В другій половині XX століття музичний театр став платформою для експериментів у галузі звуку, образу та музичної форми. Це був період, коли композитори та режисери почали відмовлятися від традиційних форм та знайомих технік, шукаючи нові способи взаємодії музики, драми та візуального мистецтва. У цьому контексті розвивалися творчість композиторів, таких як Mauricio Kagel, Dieter Schnebel та Karlheinz Stockhausen, які стали справжніми новаторами у галузі музичного театру. Вони привнесли новаторські ідеї та техніки в цю галузь мистецтва, що

дозволило створити ряд незабутніх театральних вистав, які досі вважаються шедеврами сучасного музичного театру.

У цьому розділі буде досліджено творчість М. Кагеля (Mauricio Kagel), Д. Шнебеля (Dieter Schnebel) та К. Штокгаузена (Karlheinz Stockhausen) та їхні новації в галузі музичного театру в другій половині XX століття.

М. Кагель народився 24 грудня 1931 року в Буенос-Айресі, Аргентина. Він вивчав музику в національній консерваторії, а пізніше в університеті Буенос-Айреса. У 1957 році М. Кагель переїхав до Німеччини, де згодом здобув славу як композитор, режисер та письменник.

Основні принципи творчості М. Кагеля полягали у поєднанні музики з театром, літературою та візуальним мистецтвом. Він експериментував зі звуком, створюючи нестандартні інструментальні конфігурації та використовуючи техніки, такі як електронна музика та звукові колажі. Крім того, Кагель використовував театральні елементи в своїх творах, створюючи музичні вистави, що включали інтерактивний елемент.

Один з його найвідоміших творів у цьому жанрі – «Repertoire aus Staatstheater» – був створений у 1960 році.

У творі «Repertoire aus Staatstheater» М. Кагель експериментує зі звуками та музичними інструментами, створюючи комедійну атмосферу театального видовища. Композитор використовує широкий спектр звукових ефектів, включаючи звуки закривання книг, дзвінки в двері, звуки жестяних банок та розмови між персонажами або звук намагання видряпати собі очі через клейонку.

Таким чином, у своїх творах у галузі музичного театру М. Кагель поєднував елементи комедії, експериментував зі звуками та музичними інструментами, створюючи нові форми виразності та відкриваючи нові горизонти в сучасному музичному театрі.

Ідеї та творчі підходи М. Кагеля в значній мірі вплинули на розвиток музичного театру в другій половині XX століття. Його експерименти зі звуком, ритмікою та формою відкрили нові можливості для музичного театру, сприяючи розширенню жанрових рамок.

Особливо значимими є його ідеї щодо використання гумору, сатири та іронії в музичному театрі. Це знайшло своє відображення в роботі таких композиторів, як Пітер Максвелл Девіс та Ганс Вернер Хенце.

М. Кагель також сприяв розвитку театралізації музичного театру, зосереджуючи увагу на режисерському аспекті вистави. Це сприяло створенню нових форм театральної експресії та збільшенню зв'язку музичного театру зі драматичним театром.

Також композитор засновником в використанні технологій та мультимедіа в музичному театрі, що стало актуальним у другій половині XX століття. Це дозволило створювати нові, більш комплексні вистави, які поєднували музику, танець, відео та інші елементи.

Усі ці ідеї та творчі підходи М. Кагеля внесли значний внесок у розвиток музичного театру в другій половині XX століття, сприяючи його розширенню та модернізації.

Дітер Шнебель (1930-2018) – німецький композитор, теоретик музики та філософ, який досліджував звук у контексті театру та музичного театру [31]. Він був відомий своїми експериментальними техніками композиції та використанням голосу як інструменту, став одним з основоположників музичного театру нової християнської музики, що поєднував у собі релігійні мотиви та сучасну музику. Його музичний стиль є відомим своєю мінімалістичністю, що дозволяло йому експериментувати зі звуком та використовувати незвичайні інструментальні та вокальні техніки.

Один із принципів композитора, за його власним визначенням [31], полягав у використанні театральних технік та жанрів для створення музичних творів. Він розвивав свої техніки звукової драматургії, такі як звукові костюми, музичні інструменти, що включають у себе голос та рух. Він також використовував відео, електронну музику та звукові інсталяції в своїх творах. Д. Шнебель давав великий значення інтерактивності між виконавцями та глядачами. Його твори часто включали елементи імпровізації та співпрацювали з різними музикантами та артистами.

«Maulwerke» – експериментальний твір Д. Шнебеля, що був створений у 1968 році. Цей твір використовує голосові звуки та фонетичні фрази як основні засоби музичного виразу. Виконавці працюють зі словами, звуками та ритмами, що утворюються за допомогою ротових та голосових органів. «Maulwerke» можна розглядати як театральний твір, який поєднує музику та рух.

Твір має дві частини: перша частина – «мовні екзерсиси», друга – «звукова праця». У першій частині виконавці відтворюють фрази, які мають ритмічний та мелодичний характер. У другій частині вони працюють зі звуками, відтворюючи їх у різних інтонаціях та на різних частотах.

«Maulwerke» став відомим твором у світі експериментальної музики та музичного театру, дозволяючи розширити можливості використання голосу як інструменту та відкривши нові можливості для театральних та музичних вистав. Він також сприяв розвитку інтерактивної театральної режисури, яка залучає глядачів до виконання та інтерпретації твору.

У підсумку, Дітер Шнебель вніс великий внесок у розвиток експериментальної музики та музичного театру, зосередившись на використанні звуку та голосу як основних засобів виразності. Він розширив можливості театральної режисури та відкрив нові горизонти для використання

технік звукової драматургії у музичному театрі. Шнебель також вніс вагому інтерактивну компоненту до своїх творів, сприяючи більш активному взаємодії між виконавцями та глядачами.

З Д. Шнебелем пов'язують появу таких новаторських технік як «звуковий костюм» та «події звукової інсталяції». Він також активно використовував електронну музику та відео у своїх творах, відкриваючи нові можливості для створення абстрактної музичної та театральної естетики.

Д. Шнебель залишив свій слід у музичній історії як композитор, теоретик музики та філософ, який продовжував відкривати нові горизонти для музичного театру та розвивати експериментальні техніки композиції. Його внесок став важливим кроком в розвитку музичного театру і надихнув наступні покоління композиторів на подальші експерименти у галузі звуку та виразності.

К. Штокгаузен (1928-2007) – німецький композитор, який вважався одним з провідних представників електроакустичної музики та експериментального музичного театру. Він був відомий своїми нетрадиційними методами композиції та використанням електронних засобів для створення музики.

К. Штокгаузен був впливовим фігурантом у музичному житті Німеччини після Другої світової війни. Він працював в рамках кількох музичних шкіл, в тому числі Дармштадтської, яка була відома своїми експериментальними підходами до композиції. Його стиль впливав на інших композиторів, включаючи П'єра Булеза та Ігоря Стравінського.

Один із принципів композитора полягав у використанні електронних засобів для створення музики. Він займався створенням технологій, що дозволяли йому використовувати електроніку та комп'ютери для генерації та маніпулювання звуком. Його твори, такі як «Kontakte» та «Gruppen», стали визнаними як першокласні зразки електроакустичної музики.

У сфері музичного театру К. Штокгаузен був відомий своїми інноваційними підходами до використання голосу, танцю та музичних інструментів. Він створив кілька театральних проектів, таких як «Licht», який складається з сімдесяти двох музичних епізодів, що розповідають історію людства, а також «Aus den sieben Tagen», який включав імпровізаційні твори для музикантів та голосів.

Він працював у багатьох жанрах, включаючи оркестрові, камерні, електронні та вокальні твори, а також театральну музику. Він був відомий своїми інноваційними підходами до композиції, такими як використання електронних засобів, серійної техніки та театралізації музики.

К. Штокгаузен використовував в своїх творах електронні засоби, такі як синтезатори та магнітофони, що дозволяли йому створювати нові звукові пейзажі та експериментувати зі звуком. Він також використовував серійну техніку, що передбачала використання відомого ряду нот або інших музичних елементів для створення музичного твору.

Крім того, К. Штокгаузен зосереджував увагу на театралізації музики, включаючи використання драматичних елементів та театральних технік у своїх творах. Він також створив кілька опер та театральних творів, які поєднували у собі музику та театр.

LICHT. Sieben Tage der Woche є музичним театральним циклом, складається з семи опер, що присвячені окремим дням тижня. Цей проект був розроблений композитором Карлхайнцем Штокгаузенем протягом 26 років з 1977 по 2003 рік і є найбільшим театральним проектом у світі сучасної музики, що вніс значний вплив на розвиток театру.

Кожна опера має свою власну тему та історію, але всі вони спільно формують єдине ціле. Кожен день є предметом роздумів і контемпляції, що засновані на традиційних символах, наукових теоріях та міфології. В проекті

брали участь багато виконавців, режисерів, хореографів та інших художників з усього світу.

Прем'єра першої опери, «Samstag aus Licht» (Субота світла), відбулась в Кьольні (1981). У ній композитор використовує велику кількість електроніки, акустичних інструментів, танцюристів, акторів та співаків. Музика включає в себе широкий спектр стилів, від класичного до електронного, а опера сама стала експериментом у взаємодії музики, танцю та театру.

Також зацентруємо, що К. Штокгаузен був зачинателем у використанні електронної музики в театральній режисурі та вніс значний внесок у розвиток звукової драматургії. У проєкті LICHT він використовував різноманітні електронні техніки, що дозволило створити вражаючі звукові ефекти та акустичні простори. Крім того, у проєкті використовувалися нестандартні інструменти та техніки, такі як голосові ефекти, барабани з вбудованими динаміками та інші звукові техніки. У проєкті також були включені елементи театру, танцю, відео та світла, що дозволило створити унікальний музично-театральний досвід.

У цілому, цикл LICHT є величезним внеском у світову музичну та театральну культуру, в якому поєднується багато різних мистецтв та технологій. К. Штокгаузен використовував весь спектр засобів виразності, від електроніки до живих інструментів, від традиційного до експериментального. Його музика відображає різні аспекти людського життя та культури і залишає незабутні враження на слухачів.

Це проєкт, який варто побачити та почути на власні очі та вуха, щоб відчувати всю його силу та енергію. LICHT справив значний вплив на світовий розвиток театру та музичної культури загалом. Цей проєкт став надзвичайно важливим для театральної режисури та композиторської практики і вплинув на багато інших театральних та музичних проєктів.

К. Штокгаузен об'єднав різні мистецькі форми, такі як музика, танець, театр, оперу та кіно, що створило цілісний мультидисциплінарний проект. Цей проект був відомий своєю новаторською технікою «моментальної форми», яка полягає в тому, що різні музичні епізоди виконуються паралельно та перетинаються один з одним.

Одним з основних елементів проекту були новаторські ідеї щодо звуку та звукової драматургії. Штокгаузен використовував нові електронні інструменти та комп'ютерну обробку звуку, що робило його музику вкрай новаторською та унікальною.

Штокгаузен також зробив значний внесок у розвиток театральної режисури та постановки, створивши нову форму театру, яка була названа «трансформаційним театром». В рамках цієї форми театру актори виконують дії, які здаються надприродними та допомагають глядачам зануритися в світ театру.

Крім впливу на музичний театр, проект LICHT також мав значний вплив на розвиток мультидисциплінарного театру та перформансу. Його використання комп'ютерних технологій та інші новаторські підходи до створення спектаклів стали поштовхом для розвитку інших музичних театрів та театрів загалом.

Проект LICHT відкрив нові можливості для поєднання мистецтв і різних дисциплін. Створення таких театральних проектів стало нормою для сучасних мистецьких вистав, які включають у себе елементи музики, танцю, поезії, відео та інших медіа.

У підсумку, проект LICHT Карлхайнца Штокгаузена став ключовим моментом в історії музичного театру та театру загалом. Він відкрив нові горизонти для поєднання музики, театру, візуального мистецтва та інших дисциплін, що привело до створення безлічі нових театральних форм та

жанрів. Проект LICHT відзначився новаторством, інноваційністю та поєднанням різних дисциплін, що дозволило йому стати дуже важливим етапом у розвитку світового театру.

1.3. Нові виміри музичного театру другої половини XX – XXI ст.

Після Другої світової війни, відбувся значний розкол у світі музики та театру. Було введено нові експериментальні техніки та форми, які стали основою для розвитку нових жанрів та напрямків у музичному театрі.

Новий напрямок музичного театру характеризувався дослідженням нових технологій та технік, таких як електронна музика, звукова драматургія, інсталяції та відео-проекції.

У другій половині XX століття та на початку XXI століття музичний театр зазнав значних змін під впливом культурних, політичних та соціальних процесів. Основні фактори, які відіграли ключову роль у розвитку музичного театру, включають:

Деколонізація та розширення глобальних культурних зв'язків: Розпад колоніальних імперій та відродження національних культур сприяли появі нових форм музичного театру, які відображали різні культурні традиції та ідентичності. Також це дозволило створити спільні твори між представниками різних країн, що збагатило музичний театр новими ідеями та стилями.

Вплив політичних режимів та ідеологій: Різні політичні системи та ідеології відіграли важливу роль у формуванні музичного театру в різних країнах. В силу цього, музичний театр став відображенням соціально-політичних реалій, виражаючи протест чи пропаганду, а також використовувався як інструмент впливу на суспільство та державну політику.

У радянському музичному театрі, наприклад, відбувалося активне просування соціалістичних цінностей та ідеалів, тоді як у західному світі мюзикли часто ставали майданчиком для обговорення соціальних питань, таких як расова та гендерна рівність.

Розвиток масової культури та засобів масової інформації: У XX – XXI століттях музичний театр все більше адаптувався до масової культури. Завдяки кіно, телебаченню та Інтернету мюзикли та опери стали доступнішими для широкої аудиторії. Це сприяло появі поп-культурних явищ, таких як рок-опери та музичні фільми. Засоби масової інформації забезпечили музичному театру більшу видимість та популярність, а також стимулювали появу нових творів, які відповідали сучасним естетичним вимогам та соціальним очікуванням.

Нижче тезово викладемо ті моменти, які, на наш погляд, треба враховувати при вивченні режисури театру (зокрема музичного) у другій половині XX–межі XXI ст.

Соціальні рухи та зміни у світогляді. Музичний театр у XX – XXI століттях не міг уникнути впливу різних соціальних рухів, таких як фемінізм, рух за права ЛГБТ-спільноти, рух за громадянські права та інші. У результаті, сюжети та тематика мюзиклів та опер стали більш різноманітними, включаючи актуальні соціальні питання та відображаючи нові цінності та погляди на світ.

Економічні зміни та глобалізація. Зростання економік та процеси глобалізації сприяли розвитку музичного театру у різних регіонах світу. Міжнародні тури, копродукції та співпраця між театрами, композиторами та акторами з різних країн допомогли розширити аудиторію музичного театру та популяризувати його твори на глобальному рівні.

Усі ці фактори разом сприяли створенню нових форм музичного театру, які відображають культурну, політичну та соціальну реальність другої половини XX – XXI століття.

Ці зміни також відкрили нові можливості для розвитку музичного театру як виду мистецтва. Композитори, режисери, сценаристи та актори стали більш експериментальними та інноваційними у своїх підходах до створення музичних театральних творів. Результатом цього стали різноманітність жанрів та стилів, а також злиття традиційних та сучасних форм.

Особливу роль у розвитку музичного театру відіграли такі напрямки, як авангард, постмодернізм, мінімалізм та електронна музика. Вони допомогли створити нові виміри музичного театру, які відображають глибину його естетичного потенціалу та можливості адаптації до сучасних реалій.

Крім того, музичний театр другої половини XX – XXI століття став майданчиком для обговорення важливих глобальних питань, таких як збереження навколишнього середовища, міграція, боротьба з бідністю та інші проблеми, які вимагають спільних зусиль та рефлексії.

У підсумку, музичний театр другої половини XX – XXI століття розвивався під впливом культурних, політичних та соціальних змін. Це забезпечило йому неперервне оновлення та адаптацію до нових викликів та потреб, роблячи його важливим і актуальним видом мистецтва для сучасної аудиторії. У майбутньому музичний театр, без сумніву, продовжить свою еволюцію, відкриваючи нові можливості для творців та аудиторії. Деякі з тенденцій та викликів, які можуть вплинути на музичний театр у XXI столітті, включають такі позиції (викладено нижче).

Застосування нових технологій. Інновації в сфері технологій, такі як віртуальна реальність, доповнена реальність, та розвиток цифрових платформ можуть змінити спосіб створення, поширення та сприйняття музичного

театру. Це може допомогти створити нові форми взаємодії з аудиторією та забезпечити музичному театру більшу доступність та гнучкість.

Розвиток персонального мистецтва: У ХХІ столітті музичний театр може стати більш особистим, реагуючи на потреби та інтереси окремих глядачів. Наприклад, можуть з'явитися інтерактивні вистави, адаптовані під індивідуальні вподобання або створені за допомогою штучного інтелекту, що буде відповідати особистим смакам кожного глядача.

Роль музичного театру у глобальних проблемах: Музичний театр може продовжити брати активну участь у розв'язанні глобальних проблем, які стосуються всього суспільства, включаючи питання екології, гендерної рівності та міжкультурного діалогу. Це може зробити мистецтво музичного театру ще більш соціально-орієнтованим та відповідальним.

Міждисциплінарність та співпраця: Музичний театр може продовжити свою інтеграцію з іншими видами мистецтва та науки, що дозволить створювати більш комплексні та багаторівневі твори. Це може включати співпрацю з художниками, хореографами, письменниками, вченими та технологами. Міждисциплінарні проекти можуть відкрити нові горизонти для музичного театру та його аудиторії.

Різноманітність та інклюзивність: Важливим аспектом майбутнього розвитку музичного театру буде забезпечення більшої різноманітності та інклюзивності як на сцені, так і за її межами. Це означає активне залучення представників різних культур, рас, гендерів та соціальних груп до процесу створення та розповсюдження музичного театру. Це може сприяти формуванню більш різноманітного та емпатичного мистецтва, яке відображає всю культурну та соціальну різноманітність сучасного світу.

Ураховуючи всі ці тенденції та виклики, можна очікувати, що музичний театр продовжить свою еволюцію у ХХІ столітті, відкриваючи нові

можливості для творців, аудиторії та соціальної активності. Завдяки своїй адаптивності, мистецтво музичного театру має потенціал залишатися актуальним та релевантним у мінливому світі, продовжуючи відображати та впливати на культурні, політичні та соціальні зміни.

Музичний театр відіграє важливу роль у формуванні культурної ідентичності та створенні спільнот. Він є дзеркалом суспільства, відображаючи його цінності, традиції та норми, а також стимулює культурний обмін і сприяє взаєморозумінню між різними групами людей. У цій темі ми розглянемо кілька прикладів того, як музичний театр впливає на культурну ідентичність та спільноти.

Національні музичні театри: У багатьох країнах національні музичні театри відіграють ключову роль у підтримці та розвитку національної культури. Вони створюють вистави, які базуються на національних міфах, історії та фольклорі, формуючи спільну культурну ідентичність. Наприклад, у Грузії музичний театр «Зарзма» відроджує традиційні грузинські танці та музику, зміцнюючи культурні зв'язки серед грузинського населення.

Мюзикли, які відображають регіональні особливості: Різні регіони часто мають свої унікальні мюзикли, які відображають місцеві традиції, діалекти та колорит. Такі мюзикли можуть відроджувати інтерес до регіональної культури та сприяти формуванню місцевої ідентичності. Наприклад, у Великобританії мюзикл «Біллі Елліот» відображає північноанглійську культуру та підкреслює значення спільноти та солідарності у часи соціальних та економічних змін.

Мюзикли з актуальними соціальними темами: Музичний театр може відігравати важливу роль у поширенні свідомості про актуальні соціальні проблеми та сприяти формуванню емпатії та розуміння між різними групами суспільства. Мюзикл «Рент» висвітлює проблеми, пов'язані з ВІЛ/СНІДом,

бідністю та маргіналізацією, тим самим закликаючи аудиторію до толерантності та співпереживання.

Музичний театр як засіб інтеграції: Музичний театр може сприяти інтеграції мігрантів та біженців у нових країнах, допомагаючи їм знайти спільну мову з місцевим населенням через мистецтво. Наприклад, у Німеччині проект «Музичний театр без кордонів» залучає молодих мігрантів у створення музичних вистав, які відображають їхні історії та досвід.

Міжнародні театральні фестивалі: Міжнародні фестивалі музичного театру, такі як Единбурзький фестиваль фріндж або Нью-Йоркський фестиваль мюзиклів, забезпечують платформу для культурного обміну та співпраці між різними країнами. Ці фестивалі дозволяють артистам та глядачам відкривати нові культури та творчі підходи, тим самим розширюючи їхню культурну ідентичність.

Усі ці приклади показують, що музичний театр відіграє важливу роль у формуванні культурної ідентичності та створенні спільнот. Він може допомогти різним групам людей навчитися розуміти та поважати одне одного, сприяючи толерантності та міжкультурному діалогу. Водночас, музичний театр може слугувати засобом самовираження та самопізнання для творців та виконавців, дозволяючи їм розвивати свою індивідуальну та колективну культурну ідентичність.

Наступні аспекти також варто розглянути у контексті ролі музичного театру у формуванні культурної ідентичності та спільнот:

Підтримка малих театральних груп та незалежних проектів: Малі театральні групи та незалежні проекти часто відображають різноманітність культур та досвідів, а також можуть генерувати нові ідеї та формати мистецтва. Підтримка таких проектів може сприяти культурному розвитку та формуванню нових спільнот на основі спільних інтересів та цінностей.

Використання технологій у музичному театрі: Сучасні технології, такі як віртуальна реальність, доповнена реальність та інтерактивні медіа, можуть змінити сприйняття мистецтва та створити нові можливості для культурного взаємодії та обміну. Вони можуть допомогти аудиторії краще зануритися у світ музичного театру та стати його активними учасниками.

Роль музичного театру у глобальному контексті: У світі, що все більше глобалізується, музичний театр може сприяти взаємопізнанню та співпраці між культурами.

Музичний театр постійно розвивається, поєднуючи збереження традицій із пошуком нових форм виразності. У цій темі ми розглянемо кілька прикладів вистав, які успішно поєднують історичні традиції театру з сучасними інноваціями та творчими підходами.

Мюзикл «Гамільтон» Лін-Мануель Міранда перевернув уявлення про класичний мюзикл, поєднуючи історичну тематику про одного з засновників США, Александра Гамільтона, з сучасною музикою та стилями, такими як хіп-хоп, реп та R&B. Завдяки цьому поєднанню, «Гамільтон» став мостом між традиційним музичним театром та сучасною поп-культурою.

«Вестсайдська історія» – мюзикл, створений у 1957 році, поєднав класичні традиції музичного театру з новим підходом до тематики та використання сучасного американського танцю. У виставі актуалізується проблема соціальних конфліктів між молоддю різних етнічних груп, а музика та танці допомагають розкрити характери та емоції персонажів.

«Король Лев» – ця вистава на основі популярного мультфільму Disney успішно адаптує історію для сцени, використовуючи яскраві костюми, маски та театральні техніки. У мюзиклі зберігається традиційний сюжет, але також включено елементи африканської музики та танців, що забезпечують новий вимір візуальної та музичної виразності.

Пандемія COVID-19 суттєво вплинула на мистецькі галузі по всьому світу, і музичний театр не став винятком. Закриття театрів, скасування вистав та обмеження на проведення масових заходів змусили музичний театр адаптуватися до нових умов. Ось деякі зміни та ініціативи, які стали відповіддю на виклики пандемії:

Віртуальні вистави та стріми: Багато театрів та театральних груп стали проводити вистави онлайн або стрімити їх у режимі реального часу. Це дозволило музичному театру продовжувати працювати та досягати аудиторії, незважаючи на фізичні обмеження.

Соціальна дистанція на сцені та поза нею: Театри, які відкривалися після послаблення карантинних обмежень, дотримувалися протоколів соціальної дистанції, забезпечуючи безпеку акторів, працівників та глядачів. Це зумовило зміни у постановках, репетиційному процесі та розміщенні місць для глядачів.

Використання технологій для віртуальної репетиції: Театральні групи використовували відеоконференції та інші онлайн-інструменти для підтримки репетиційних процесів на відстані. Це допомогло їм продовжувати підготовку до майбутніх вистав, навіть якщо актори та творчі команди не могли зустрічатися особисто.

Експериментування з новими форматами: Пандемія стала стимулом для пошуку нових форм виразності та інтерактивних форматів в музичному театрі. Театри та творці експериментували з доповненою реальністю, інтерактивними виставами та іншими технологіями, щоб створювати нові види мистецтва та забезпечувати більш глибоке занурення для аудиторії.

Відкриття дверей для нових можливостей: Відсутність вистав протягом пандемії надала час для рефлексії та розвитку нових ідей. Музичний театр зосередився на розвитку нових проєктів, які могли б бути започатковані після

пандемії, а також активізації співпраці з міжнародними партнерами через онлайн-засоби комунікації.

Освіта та театральна підготовка онлайн: Умови пандемії відкрили нові можливості для онлайн-освіти в галузі музичного театру. Майстер-класи, семінари та курси стали доступні для студентів та професіоналів з усього світу, сприяючи обміну знань та досвіду.

Фінансові та підтримка театрів: Пандемія виявила нестабільність фінансування для багатьох театрів, змусивши їх знайти нові способи забезпечення своєї діяльності. Краудфандинг, державна підтримка та допомога від спонсорів стали додатковими джерелами фінансування для музичного театру в цей період.

У підсумку, пандемія COVID-19 виявила проблеми та виклики, з якими стикається музичний театр. Проте, він також продемонстрував відданість та здатність цієї галузі адаптуватися до нових умов, знаходячи креативні рішення та нові можливості для розвитку та забезпечення свого майбутнього. Адаптація музичного театру до нових умов сприяла розширенню його аудиторії, відкриттю нових технологій та форматів, а також підтримці мистецької спільноти в цілому.

У майбутньому ми можемо очікувати продовження цих змін та інновацій у музичному театрі. Театри можуть продовжувати використовувати онлайн-платформи, щоб досягти більш широкої аудиторії та створити додаткові джерела прибутку. Розвиток нових технологій, таких як віртуальна реальність та доповнена реальність, може відкрити нові можливості для розширення мистецького виразу та занурення глядачів у театральні вистави.

Крім того, пандемія може зміцнити спільноту музичного театру, стимулюючи міжнародну співпрацю та обмін досвідом між професіоналами

галузі. Важливо підтримувати і розвивати мережі, які виникли під час пандемії, щоб створити більш стійку та інноваційну мистецьку галузь.

Очікується, що музичний театр продовжить свою адаптацію до змін, надихаючись викликами, з якими він зіткнувся під час пандемії COVID-19. Це може призвести до відродження мистецтва музичного театру, яке стане ще більш сучасним, відкритим та здатним протистояти майбутнім викликам.

Екологічні аспекти та сталість музичного театру набувають все більшої актуальності в сучасному світі. Зростаюча увага до проблеми зміни клімату, збереження ресурсів та зменшення відходів зобов'язує всі галузі, включаючи мистецтво та культуру, до активної участі в екологічних ініціативах. Музичний театр може внести свій вклад у стале майбутнє, розглядаючи наступні аспекти:

Енергоефективність: Музичний театр може впроваджувати енергоефективні технології для освітлення, опалення та кондиціювання повітря. Використання LED-освітлення, сонячних панелей та інших енергозберігаючих рішень може зменшити відбиток театру на довкілля.

Зменшення відходів: Музичні театри можуть зосередитися на зменшенні відходів, переходячи на більш сталі матеріали для декорацій та костюмів, а також відходячи від одноразових матеріалів у роботі. Рециклінг та повторне використання декорацій, реквізиту та інших матеріалів також можуть сприяти сталості музичного театру.

Зелений транспорт: Залучення акторів, працівників та глядачів до використання екологічного транспорту, такого як велосипеди, громадський транспорт або електромобілі, може зменшити вуглецевий слід музичного театру.

Локальне співробітництво: Співпраця з локальними постачальниками, ремісниками та артистами може забезпечити коротші ланцюжки постачання та

зменшити екологічний відбиток музичного театру. Це також може сприяти розвитку місцевої економіки та підтримці місцевих спільнот.

Освіта та просвітництво: Музичні театри можуть включати екологічні теми та важливість сталого розвитку у своїх виставах, а також проводити освітні та просвітницькі заходи для своєї аудиторії. Це може допомогти поширенню екологічної свідомості та сприяти активній участі глядачів у діях на захист довкілля.

Співпраця з екологічними організаціями: Музичні театри можуть знайти партнерів серед місцевих та міжнародних організацій, що працюють над охороною довкілля та сталим розвитком. Спільні проекти та ініціативи можуть збільшити вплив обох сторін та зробити посильний внесок у захист навколишнього середовища.

Урахування екологічних аспектів при плануванні нових будівель та реконструкції старих: Музичні театри можуть розглядати екологічні критерії під час проектування та будівництва нових приміщень або реконструкції старих. Впровадження зелених дахів, стін з рослинами, а також матеріалів з низьким екологічним впливом може допомогти забезпечити сталість та екологічну відповідальність музичного театру.

Шляхом активної участі в екологічних ініціативах та розробки сталого підходу до своєї діяльності, музичний театр може зіграти важливу роль у формуванні екологічної свідомості та сталого розвитку сучасного світу. Це не тільки допоможе зменшити екологічний вплив галузі, але й може стати прикладом для інших секторів культури та мистецтва.

Впровадження «зелених» технологій: Музичні театри можуть використовувати інноваційні технології, які забезпечують екологічну безпеку та сталість. Наприклад, використання відеопроєкцій замість традиційних декорацій може зменшити використання природних ресурсів та відходів.

Включення екологічних принципів у керівництво та організацію: Керівництво музичного театру може встановити ясні принципи та цілі щодо сталого розвитку, включаючи екологічні аспекти. Це може стосуватися всіх рівнів організації, від вибору матеріалів для вистав до співпраці з локальними екологічними ініціативами.

Розвиток сталого туризму: Музичні театри можуть сприяти розвитку екологічного туризму, пропонуючи вистави та заходи, які привертають увагу до важливості охорони довкілля та сталого розвитку. Це може створити нові можливості для просування музичного театру як важливого чинника у збереженні культурної спадщини та забезпеченні сталого майбутнього.

Враховуючи вищезазначені аспекти, музичний театр може стати активним учасником у забезпеченні екологічної сталості та збереженні природних ресурсів. Це, в свою чергу, допоможе підвищити культурну ідентичність, зміцнити спільноти та формувати більш сталий та збалансований світ для майбутніх поколінь.

Обмін досвідом та знаннями: Музичні театри можуть налагодити міжнародне співробітництво та обмінуватися досвідом з іншими театрами та організаціями, які вже реалізували успішні екологічні ініціативи. Такий обмін знаннями може підтримувати неперервний розвиток та удосконалення сталішого підходу до музичного театру.

Оцінка та моніторинг екологічної діяльності: Музичні театри можуть встановити системи оцінки та моніторингу своєї екологічної діяльності, щоб відстежувати прогрес та визначати можливі напрямки для подальших зусиль. Використання таких систем дозволить театру бути відкритим та прозорим у своїх зусиллях щодо сталого розвитку.

Участь аудиторії: Музичний театр може активізувати свою аудиторію, залучаючи їх до розуміння та підтримки екологічних ініціатив. Це може

включати проведення спеціальних заходів, забезпечення інформації про екологічні зусилля театру та створення можливостей для волонтерства та допомоги.

Враховуючи вищенаведені стратегії та ініціативи, музичний театр може активно працювати над забезпеченням екологічної сталості та зменшення свого впливу на навколишнє середовище. Він може відігравати важливу роль у створенні світу, де культура та мистецтво сприяють сталому розвитку та охороні навколишнього середовища. Це, в свою чергу, підсилить значимість музичного театру як важливого сектора культури та джерела натхнення для нових ідей та відповідального ставлення до природи.

Цифрові платформи відіграють значну роль у демократизації доступу до музичного театру, роблячи вистави доступними для широкої аудиторії, незалежно від їхнього місцезнаходження, соціального чи економічного статусу. Ось деякі способи, якими цифрові платформи сприяють демократизації доступу до музичного театру, та приклади платформ, що забезпечують цей доступ:

Онлайн-трансляції вистав: Цифрові платформи можуть надавати доступ до прямих трансляцій музичних театральних вистав або архівних записів, дозволяючи глядачам дивитися вистави зручно у власному домі. Приклади таких платформ включають BroadwayHD, який пропонує різноманітні театральні вистави, включаючи мюзикли, та National Theatre Live, що транслює вистави з Великої Британії.

Віртуальні театральні фестивалі: Музичні театри та організації можуть проводити віртуальні фестивалі, які забезпечують доступ до мюзиклів для аудиторії з усього світу. Прикладом такого фестивалю є New York Musical Festival, який транслює нові мюзикли та панельні дискусії онлайн.

Онлайн-освіта та майстер-класи: Цифрові платформи можуть пропонувати майстер-класи та освітні програми, які надають знання та навички, необхідні для створення музичного театру. Прикладом такої платформи є MasterClass, на якому знамениті майстри музичного театру, як Стівен Сондхайм та Ендрю Ллойд Веббер, проводять майстер-класи з різних аспектів мюзиклу.

Соціальні медіа та спільноти: Соціальні медіа та цифрові спільноти дозволяють людям з різних країн та культур обмінюватися думками та рецензіями про музичний театр. Такі платформи, як Facebook, Twitter, Instagram та YouTube, дозволяють користувачам ділитися відео, фотографіями та дописами про мюзикли та театральні події, створюючи глобальну спільноту любителів музичного театру.

Цифрові архіви та ресурси: Цифрові архіви та ресурси дозволяють користувачам отримати доступ до важливих матеріалів та джерел зі світу музичного театру. Наприклад, New York Public Library for the Performing Arts пропонує цифровий архів театральних програм, фотографій, музичних записів та інших матеріалів, доступних для вивчення онлайн.

Платформи краудфандингу та підтримки: Цифрові платформи, такі як Kickstarter та Patreon, дозволяють незалежним митцям та театрам залучати фінансову підтримку на створення нових мюзиклів та вистав, забезпечуючи можливість для широкої аудиторії підтримувати проекти, які вони цінують.

Відеоконференції та віртуальні простори: Платформи відеоконференцій, такі як Zoom або Microsoft Teams, можуть використовуватися для проведення віртуальних аудиторій, репетицій та зустрічей, дозволяючи людям з різних частин світу співпрацювати над музичним театром без необхідності фізичної присутності.

Враховуючи вищезазначені можливості, цифрові платформи відіграють важливу роль у демократизації доступу до музичного театру та стимулюють зростання інтересу до цього виду мистецтва. Це дозволяє більшій кількості людей сприймати, досліджувати та підтримувати музичний театр, а також надихає та розвиває нові таланти й ідеї у цій галузі.

Завдяки цифровим платформам, музичний театр може досягти більшої глобальної аудиторії, що сприяє культурному обміну та розумінню. Такий доступ також може допомогти руйнувати стереотипи та переконання, що музичний театр є елітним видом мистецтва, доступним лише для обмеженої кількості людей.

Окрім того, цифрові платформи також можуть сприяти сталому розвитку музичного театру, оскільки вони зменшують необхідність у фізичному присутності, що зменшує вплив на навколишнє середовище, пов'язаний з транспортом та іншими аспектами проведення вистав.

У підсумку, роль цифрових платформ у демократизації доступу до музичного театру має важливе значення для розвитку галузі, популяризації мистецтва мюзиклу, а також для створення міцних міжнародних культурних зв'язків та розширення аудиторії.

Міжнародне співробітництво та культурний обмін у музичному театрі відіграють важливу роль у розвитку цієї галузі мистецтва, сприяючи поширенню нових ідей, творчих підходів та збагаченню культурного досвіду.

Спільні вистави та копродукції: Міжнародне співробітництво може відбуватися через спільні вистави та копродукції, коли театри з різних країн об'єднують свої зусилля для створення нових мюзиклів або адаптацій відомих творів. Це може включати обмін творчими командами, акторами та іншими спеціалістами, що дає можливість взаємного навчання та розвитку.

Міжнародні фестивалі та конкурси: Міжнародні фестивалі музичного театру, такі як Вест Енд в Лондоні або Бродвей в Нью-Йорку, та конкурси, наприклад, Eurovision Song Contest, забезпечують платформу для представлення творів музичного театру з різних країн, сприяючи культурному обміну та збагаченню мистецької сцени.

Тури та гастролі: Мюзикли та інші види музичного театру можуть бути представлені у різних країнах через тури та гастролі. Це не тільки допомагає розповсюджувати мистецтво музичного театру по всьому світу, але й сприяє культурному обміну та взаємному збагаченню.

Майстер-класи та освітні програми: Міжнародні майстер-класи та освітні програми з музичного театру дають можливість митцям з різних країн навчатися один від одного, обмінюватися досвідом та підходами до мистецтва. Ці програми можуть включати співпрацю між академіями, університетами та професійними театрами, що створює підґрунтя для розвитку нових талантів та сприяє культурному обміну.

Локалізація та адаптація творів: Міжнародне співробітництво може також включати локалізацію та адаптацію відомих мюзиклів до місцевих культур та аудиторій. Це дозволяє зробити твори більш доступними та зрозумілими для різних культур, сприяючи взаємному розумінню та обміну.

Міжкультурний діалог та співпраця. Міжнародне співробітництво та культурний обмін у музичному театрі можуть призвести до міжкультурного діалогу, який сприяє розумінню між різними культурами, націями та спільнотами. Це може бути особливо важливим у контексті глобалізації та міжнародної інтеграції.

Враховуючи ці аспекти, міжнародне співробітництво та культурний обмін у музичному театрі мають значний вплив на розвиток галузі, поширення мистецтва та збагачення культурного досвіду. Це сприяє створенню нових

творів, підтримці міжнародного діалогу та розвитку мистецької сцени на світовому рівні.

Висновки до 1 розділу

У ХХІ столітті оперний театр перетворився, відходячи від класичних традицій до інноваційних режисерських концепцій та впровадження технологій. Роботи таких видатних особистостей, як М. Рейнгард, Л. Курбас та Б. Брехт, відіграли ключову роль у формуванні сучасного театру. Вони допомогли режисерам створити цілісний театральний досвід і підкреслили роль режисера як головного творчого елементу. Впровадження нових технік зробило театр доступнішим і зрозумілішим для глядачів.

Лесь Курбас та Бертольт Брехт, відомі своїми новаторськими підходами до театру, внесли значний вклад у розвиток театральної режисури ХХ століття. Їхні методи та ідеї продовжують використовуватися в сучасному театрі.

У другій половині ХХ століття композитори, такі як Мауріціо Кагель, Дітер Шнебель та Карлхайнц Штокгаузен, розширили жанрові рамки музичного театру. Їхні ідеї знайшли відгук у наступних поколіннях композиторів та режисерів.

Музичний театр ХХІ століття продовжує адаптуватися до нових технологічних та соціальних викликів. Пандемія COVID-19 спонукала музичний театр до адаптації до нових умов, стимулюючи його до креативності та розвитку нових технологій. Цифрові платформи та міжнародне співробітництво відіграють важливу роль у демократизації доступу до музичного театру та збагаченні культурного досвіду.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІТИЧНІ СПОСТЕРЕЖЕННЯ: РЕФЛЕКСІЇ НАД РЕЖИСЕРСЬКОЮ ПОЕТИКОЮ В МУЗИЧНОМУ ТЕАТРІ ХХ-ХХІ СТ.

2.1 Р. Лепаж та ефект візуалізації

Роберт Лепаж – один із найвідоміших режисерів і сценографів сучасності, який багато років успішно працює в галузі музичного театру. Народився він в Квебеку (Канада) у 1957 році, і вже з раннього дитинства проявляв захоплення музикою та театром. Після закінчення місцевої школи, він поїхав до Парижа, де вступив до Інституту мистецтв і технологій, що спеціалізується на сценографії та дизайні.

У 1984 році Р. Лепаж повернувся в Квебек і створив свою першу роботу – музичний спектакль «Паризька легенда» у співпраці з композитором Жаном Ле Клезіо. Однак, його справжній успіх настав у 1990-х роках, коли він почав працювати з провідними оперними театрами світу, такими як «Метрополітен-опера» в Нью-Йорку та «Королівський оперний театр» в Ковент-Гардені.

Незважаючи на те, що Р. Лепаж є відомим сценографом, його більше цікавлять режисерські аспекти театру. У своїх постановках він не тільки створює вражаючі візуальні ефекти, але й глибоко аналізує музичну та драматичну структури оперних творів.

Однією з найбільш відомих робіт Робера Лепаж є його варіант постановки опери Ріхарда Вагнера «Парцифаль» в «Метрополітен-опера» в 2013 році. Р. Лепаж допоміг пересунути акценти з християнської релігії на північноєвропейські ритуали та містичні символи. Він створив вражаючу візуальну картину, яка передала есенцію твору та його філософській підтекст.

Використовуючи інноваційні технології, він створив вражаючі проєкції та освітлення, що допомогли створити містичну та атмосферну ауру, яка перенесла глядачів у світ Парцифалія.

Робер Лепаж – це режисер, який завжди пошукує нові форми виразності та способи розкриття оперних творів. Його роботи відрізняються унікальністю, технічною майстерністю та сміливими творчими рішеннями. Він поєднує традиційні елементи музичного театру з інноваційними технологіями, що дозволяє створювати захоплюючі та непередбачувані вистави.

У своїх постановках Лепаж постійно експериментує зі сценографією, світлом, відеоінсталяціями та використанням технічних ефектів, щоб створити унікальну атмосферу та передати емоційну суть оперних творів. Він вдало поєднує музику, драматургію та візуальну естетику, надаючи своїм постановкам інтенсивну та вражаючу енергію.

Його режисерські вибори засновані на глибокому розумінні музичної сутності оперних творів та бажанні передати їх сучасному глядачеві. Він здатний виявити та висвітлити ключові моменти сюжету, розкриваючи їх в новому світлі. Лепаж надає особливу увагу психологічним аспектам творів, допомагаючи глядачеві підключитися до емоційної глибини творів та їх головних героїв.

Режисерська поетика Роберта Лепажі відзначається сміливістю та експериментами у використанні новітніх технологій в музичному театрі. У своїх постановках він поєднує різні мистецькі напрямки, такі як театр, кіно, танець та відеоарт. Він створює мультидисциплінарні вистави, де музика, світло, візуальні ефекти та діалоги взаємодіють між собою, створюючи новий світ на сцені.

Р. Лепаж відомий своєю здатністю перетворювати звичайні театральні вистави в спектаклі, які стають визначними подіями у світі музичного театру. Він часто використовує відеопроєкції та комп'ютерну графіку, щоб створити більш динамічний та вражаючий візуальний ефект на сцені. Його постановки відрізняються величезним розмаїттям елементів театального шоу, що включає у себе танцівників, акторів та віртуозних музикантів.

Р. Лепаж також славиться своїми інноваційними підходами до репертуару. Він часто використовує традиційні оперні твори, перероблюючи їх і доповнюючи новими елементами та ідеями. Одним з найбільш відомих прикладів є його постановка опери Річарда Вагнера «Кільце Нібелунга», де він використовував новітні технології, такі як кінематографічний екран, який простягався через всю сцену.

Візуальні елементи постановки Р. Лепаж «Дер Ринг дес Нібелунген» були вражаючими й запам'ятовувались. Він використовував сучасні технології, включаючи великі екрани, відеоінсталяції та комп'ютерну графіку, щоб створити магічні та епічні візуальні ефекти. Пейзажі, створені за допомогою проєкцій, створювали враження широких просторів та природної краси. Костюми та сценографія також були досконало продуманими, доповнюючи загальний візуальний стиль постановки.

Одним з найяскравіших візуальних моментів було використання вогню, що символізувало сили знищення та відродження. Вогненні ефекти в постановці були вражаючими і емоційно насиченими, створюючи враження загадковості та сили. Комбінація вогню, води та інших елементів природи відтворювала символічність та драматичність сюжету опери.

Крім того, Р. Лепаж змінив традиційні рольові стереотипи, розширюючи інтерпретацію персонажів. Він створив більш комплексних героїв, які виражали свої емоції та мотивації не тільки музичними засобами, але й за

допомогою сценічних елементів. Це створило глибокий психологічний підтекст й підкреслило динаміку взаємодії між персонажами. Ще одним важливим режисерським вибором було змінення традиційних рольових стереотипів та інтерпретація персонажів. Р. Лепаж створив більш складних та розгорнутих героїв, які мали свої мотивації, конфлікти та емоційну глибину. Це дозволило артистам більш вільно виражати свої ролі та показати багатогранність персонажів через використання сценічних ефектів та руху. Такий підхід додав нові виміри до традиційних ролей та дозволив глядачам бачити відомі персонажі в новому світлі.

«Прокляття Фауста» – оперний цикл, який складається з чотирьох частин, що написаний відомим французьким композитором Гектором Берліозом. Опера була поставлена в різних інтерпретаціях і режисерських концепціях, але однією з найбільш значущих та вражаючих є постановка Робера Лепаж, яка відбулася на сцені Метрополітен-опера в Нью-Йорку (2008).

Проаналізуємо естетику візуальних та сценічних рішень Робера Лепаж в постановці «Прокляття Фауста». Ми розглянемо, як він використовує технології інтерактивної відеоінсталяції та розподілу світла, щоб створити візуальну глибину, що відображає внутрішній світ головного героя.

Опера розповідає історію Фауста, вченого, який продає свою душу дияволу Мефістофелю в обмін на владу над світом. Цей фрагмент в постановці Лепаж розглядається як історія внутрішньої боротьби Фауста з його власними демонами та трагічними помилками.

Одним з ключових елементів постановки є використання відеоінсталяції та розподіл світла, щоб створити багатогранну сцену, що змінюється в залежності від настрою і емоцій головних персонажів. За допомогою інтерактивної відеоінсталяції та високотехнологічного обладнання, Р. Лепаж створює вражаючі візуальні ефекти, які доповнюють музичну та драматичну

інтенсивність опери. Відеоінсталяції відтворюють складні образи та символи, які відображають внутрішній світ героїв і їхні переживання. Вони створюють візуальну глибину та емоційну напруженість, що додає нові шари та інтерпретації сюжету опери.

Додатковою особливістю постановки Р. Лепаж є його використання освітлення, яке робить сцену живою і динамічною. Розподіл світла, який відбувається в реальному часі, створює враження руху та трансформації простору. Це дозволяє режисеру підкреслити емоційні моменти та переходи в сюжеті, створюючи відчуття динаміки та напруження.

Окрім візуальних аспектів, Р. Лепаж також привертає увагу до деталей акторської гри та виразності виконання музикантів. Він надає свободу артистам для самовираження та інтерпретації ролей, що додає автентичності та індивідуальності виставі. Його режисерські рішення роблять виконання опери динамічним, енергійним та вражаючим.

Загалом, режисерська постановка Р. Лепаж «Прокляття Фауста» вражає своєю візуальною естетикою та сценічною винахідливістю.

Відомо, що режисер має свої власні погляди на театр, мистецтво та технології, які він втілює в своїх постановках. Він завжди ставить перед собою амбіційні цілі і намагається знайти найбільш ефективний спосіб реалізації своїх ідей. Тому його постановки завжди вражають глядачів новаторством та неперевершеною естетикою.

Режисерські рішення та інноваційні підходи Р. Лепаж відкривають нові можливості для інтерпретації класичних опер та створення нових сучасних творів.

Одним з найбільш очевидних компонентів режисури митця в музичному театрі є використання технологій та візуальних ефектів (проекції, мультимедіа

та інші технічні засоби, щоб створити нову візуальну діалектику, яка розширює можливості сприйняття оперної постановки).

Р. Лепаж також славиться своїми нетрадиційними режисерськими рішеннями, які зазвичай включають в себе несподівані і неочікувані образи та відтворення класичних творів у сучасному контексті.

Крім того, режисер сприяє розвитку нових ідей та створенню нових оперних творів. Він займається розробкою нових концепцій, що базуються на сучасних інтерпретаціях класичних творів, а також працює над створенням власних авторських оперних проєктів.

У своїх роботах Р. Лепаж змушує глядачів думати та відчувати оперу іншими очима. Він поєднує різні жанри, створюючи тим самим нові мистецькі форми, які можуть відобразити сучасну реальність та викликати глибокі емоції у глядачів. Він ставить питання про сутність музичного театру, розширюючи його границі та перетворюючи його на більш актуальне та сучасне мистецтво.

Р. Лепаж також відомий своїм унікальним підходом до акторської гри. Він допомагає артистам виявити глибину та емоційну сутність персонажів, створюючи з ними особливу емоційну зв'язок. Він відкриває нові способи вираження та інтерпретації, дозволяючи акторам показати свою творчу індивідуальність та унікальність.

Загалом, внесок Роберта Лепаж в музичний театр ХХІ століття неперевершений. Його режисерські рішення, використання новітніх технологій, інноваційний підхід до акторської гри та постійний пошук нових мистецьких форм роблять його одним із найвпливовіших режисерів сучасності.

2.2 Сучасні режисерські інтерпретації вагнерівських опер

Сучасні інтерпретації вагнерівських опер відрізняються від традиційних постановок. Більшість режисерів і музикантів віддають перевагу сучасним та експериментальним підходам, які надають шедеврам Р. Вагнера нового життя.

Одним із найбільш відомих режисерів, який працює з вагнерівською оперою, є Ромео Кастеллуччі. Його постановка «Тангейзера» була вкрай провокативною та візуально захопливою інтерпретацією. Р. Кастеллуччі поставив оперу в стерильному клінічному середовищі, що різко контрастує з романтичною музикою.

Одним із найвражаючих елементів постановки Кастеллуччі є використання образів, зокрема великого хреста та великого, гротескного тіла. Ці образи використовуються для дослідження тем сексуальності, духовності та спасіння, і призначені для виклику очікувань аудиторії щодо того, що повинна бути опера.

Використання символіки Кастеллуччі особливо потужне в кінці опери, де головний герой Тангейзер проходить трансформацію, яка є одночасно фізичною та духовною. Сцена є одночасно візуальною та зворушливою, і підкреслює головні теми постановки - трансформації та спасіння.

Використання мінімалістичного декору та виразних образів в аналізованій постановці «Тангейзер» викликало як похвалу, так і критику з боку аудиторії та критиків. Дехто відзначав її як новаторську інтерпретацію твору Вагнера, тоді як інші звинувачували в занадто провокаційному характері та відсутності зв'язності.

Тобіас Кратцер – німецький режисер, який зробив собі ім'я завдяки сміливим та інноваційним інтерпретаціям класичних опер. У 2019 році він

поставив нову версію «Тангейзера» Вагнера на Байройтському фестивалі, яка отримала широке визнання критиків.

Інтерпретація «Тангейзера» Т. Кратцером була заснована на сучасному постапокаліптичному підході до історії, дія якої розгортається у світі, спустошеному війною та кліматичними змінами. Вистава вирізнялася вражаючими візуальними образами, зокрема гігантською металевою глобусом і височенною статуєю Венери.

Підхід Т. Кратцера до постановки опери відомий завдяки використанню найсучасніших технологій, зокрема цифрових проекцій та імерсивного звукового дизайну. Його постановки часто відрізняються сильним акцентом на психологічному та емоційному вимірі персонажів, що робить їх глибоко захоплюючими та спонукає до роздумів.

Валентин Шварц – молодий австрійський режисер, який завоював популярність в оперному світі своїми інноваційними та візуально приголомшливими постановками. Він особливо відомий своїми інтерпретаціями творів Вагнера, які часто поєднують елементи фентезі, сюрреалізму та сучасної поп-культури.

У 2018 році В. Шварц здійснив нову постановку «Летючого голландця» на Байройтському фестивалі, яка була визнана тріумфальною. Вистава вирізнялася вражаючими візуальними ефектами, зокрема масивним проекційним екраном, що вкривав усю сцену і перетворював декорації на бурхливе море.

Підхід В. Шварца до режисури характеризується сильним відчуттям театральності та готовністю ризикувати у виборі постановки. Його постановки часто вирізняються нетрадиційним кастингом акторів і сміливим використанням світла та звукового дизайну, створюючи для глядачів справді захоплюючий досвід занурення в атмосферу.

Роланд Шваб – швейцарський режисер, відомий своїми візуально вражаючими та політично зарядженими постановками класичних опер. У своїх роботах він особливо зацікавлений у дослідженні тем влади, гноблення та соціальної нерівності, і часто включає елементи сучасної культури та політики у свої постановки.

У 2016 році Р. Шваб створив нову постановку «Парсіфал» Р. Вагнера на Зальцбурзькому фестивалі, яка викликала багато суперечок і отримала схвальні відгуки критиків. Вистава містила провокаційні образи, зокрема гігантське розп'яття, яке повільно опускали на сцену під час фінального акту.

Вистави Р. Шваба відомі своєю інтенсивністю та емоційною силою, а також інноваційним використанням технологій та візуальних ефектів. Його роботи спонукають глядачів замислитися над політичними та соціальними проблемами сучасності, що робить його одним із найцікавіших і найактуальніших режисерів, які працюють в опері сьогодні.

Джей Шейб – американський режисер, який здобув репутацію завдяки своїм ультрасучасним постановкам класичних опер, що розширюють межі дозволеного. Він особливо зацікавлений у дослідженні взаємозв'язку між технологіями та людським досвідом, і його постановки часто включають елементи живого відео та цифрових медіа.

У 2019 році Дж. Шейб поставив «Валькірію» Р. Вагнера в Американському репертуарному театрі, яка була визнана новаторською інтерпретацією опери. Постановка мала приголомшливі візуальні ефекти, включаючи гігантський світлодіодний екран, який показував відео та анімацію в реальному часі протягом всієї вистави.

Підхід Дж. Шейба до режисури характеризується готовністю експериментувати з новими технологіями і техніками, а також сильним акцентом на емоційних і психологічних аспектах персонажів. Його постановки

є складними і спонукають до роздумів, розширюючи межі того, якою може бути опера у XXI столітті.

«Кільце Нибелунга» в постановці відомого німецького режисера Андреаса Крігенбурга було визнане однією з найцікавіших інтерпретацій цієї опери. Режисер створив сучасну, але водночас і дуже вірну духу оригіналу постановку, яка дозволяє глядачеві відкрити новий погляд на класичний твір. По-перше, сильний акцент зроблений на соціальні та політичні аспекти сюжету, який розкриває проблеми влади та корупції, а також висвітлює важливі теми екології та зміни клімату. По-друге, режисер також використовує велику кількість відеоінсталяцій, які створюють мінімалістичну та стильну сцену.

Незвичайне використання сценографії та костюмів також додає цікавості постановці. Наприклад, головний герой Зігфрід в одному з актів одягнений в дитячий комбінезон, що підкреслює його наївність та незрілість.

В цілому, постановка «Кільця Нибелунга» А. Крігенбурга є цікавим та динамічним твором, амбітним й складним, який зумів зберегти дух оригіналу, а водночас привнести в нього свіже тлумачення та новий погляд, який містить багато різних елементів та переходів між часовими періодами, але це дозволяє глядачеві глибше відчувати сюжет і зрозуміти його сучасне значення.

Новий стиль однієї з найвідоміших опер Р. Вагнера «Нюрнберзькі мейстерзінгери» пов'язують з постановкою 2017 р. (Байройтський фестиваль) німецьким режисером Давідом Бешем, який є відомим своїми провокаційними інтерпретаціями класичних творів. Його «Нюрнберзькі мейстерзінгери» не стали виключенням. Він перемістив події опери з XVI століття в сучасну Німеччину, створюючи паралелі між персонажами опери та сучасною німецькою громадськістю.

А. Беш також використовував в постановці технології віртуальної реальності, щоб створити враження, що глядачі стають частинами твору. Ця техніка дозволила глядачам досліджувати сцену та оточення, а також брати участь в деяких сценах.

Незважаючи на те, що постановка викликала критичні відгуки, вона була визнана однією з найцікавіших та несподіваних інтерпретацій «Нюрнберзькі мейстерзінгери» за останні роки. Беш продемонстрував свій талант та сміливість, здивувавши глядачів своїми незвичними ідеями та нестандартним підходом до класичної опери.

«Парсифаль» в постановці франко-ліванського режисера П'єра Оді є провокаційною та експериментальною інтерпретацією вагнерівської опери. У постановці Оді сильно акцентується на темах релігії та сексуальності, що робить її спірною для глядачів.

Оді розташовує дію опери у сучасному світі, де боротьба за владу та економічні інтереси призводять до знищення природних ресурсів та загибелі тваринних видів. Символіка крові та ран на тілах героїв стає метафорою жертвопринесення та страждань у світі, де люди віддали контроль над природою та втратили своє відчуття духовності.

Також режисер залучає багато технік театрального мистецтва, таких як проекції, відеоінсталяції та костюми, що підсилюють ефект сучасності та сексуальності на сцені. У вирі дії також з'являється гігантський дзеркальний кристал, що стає символом прагнення до ілюзій та втрати реальності.

Хоча постановка Оді була спірною та неоднозначною для критиків та глядачів, її незвичайний підхід та відвага розглядати складні теми зробили її однією з найцікавіших та вражаючих інтерпретацій «Парсифаля» в сучасному оперному мистецтві.

2.3 Р. Уїлсон: пошук сценічних новацій

Роберт Уїлсон – американський режисер, дизайнер світла і сценарист, який працює в галузі театру, опери і балету. Він відомий своїми експериментами зі світлом, звуком і кольором, що створює незабутні візуальні образи на сцені.

Режисер вважає, що театр має бути живим і постійно еволюціонувати, щоб залишатися актуальним і привабливим для глядачів. Його роботи є великими шоу, де музика, танці, світло і декорації об'єднуються в один мегаспектакль.

Р. Уїлсон завжди прагне створювати щось нове і неочікуване на сцені, використовуючи техніки, які раніше не були використані в театрі. Він поєднує в собі елементи традиційного театру зі світовими тенденціями сучасного мистецтва, що створює вражаючий театральний досвід.

Один з найвідоміших спектаклів Р. Уїлсона – «Квадратура круга» – відзначається його незвичайним підходом до сценографії та використанням світла, щоб створити ілюзію простору. У цьому спектаклі глядачі перетинають міст між двома великими кубами, де кожен кут складається з відображень, створених світлом та дзеркалами.

Іншим вражаючим спектаклем Р. Уїлсона є «Монгольський цикл», який включає три постановки на основі поезій Олега Мандельштама, в яких використовуються неординарні костюми і декорації, а також відеопроєкції, що відображають образи і слова з поезій О. Мандельштама.

У інтерв'ю Роберта Уїлсона для видання «The New York Times» він говорить: «Я постійно шукаю нові форми в театрі, оскільки це єдиний спосіб протистояти традиції, здійснити зміни та привнести свіже повітря в театральний світ. Насправді, я не вважаю себе режисером, а скоріше –

мистецтвознавцем, який досліджує межі театрального мистецтва та розширює їх» [14].

Уїлсон постійно працює над новими проектами, що дає йому можливість використовувати нові технології, експериментувати з освітленням та звуком та створювати оригінальні сценографії. Його постановки характеризуються мінімалізмом, зосередженістю на деталях та абстракцією, що створює незвичайний театральний досвід.

Найбільш відомі роботи Роберта Уїлсона включають постановки «Einstein on the Beach» (1976), «The CIVIL warS» (1984), «Deafman Glance» (1971) та «Hamletmachine» (1977). Його вплив на світ театру важко переоцінити, він став піонером у застосуванні новітніх технологій, нових форм та візуальних ефектів у театрі.

За свою кар'єру Роберт Уїлсон створив безліч вражаючих спектаклів, які відрізняються своєю унікальністю і незабутнім враженням. Р. Уїлсон відомий своїм підходом до створення театральних вистав, в якому він поєднує різні елементи, такі як світло, звук, костюми та декорації, щоб створити новий театральний світ.

Уїлсон використовує в своїх спектаклях абстрактні форми та символіку, що надає його роботам універсальності та глибини. Він відмовляється від класичного театрального сюжету, замість цього створюючи асоціативні образи та дії, які дозволяють глядачам самостійно тлумачити сцену.

Одним з найбільш вражаючих спектаклів Роберта Уїлсона є «Ейфелева вежа» (The Tower), створена в 1999 році. Цей спектакль був надзвичайно складним у виконанні, оскільки включав у себе елементи живого театру, музики та відеоарту. Сама сцена була висотою 60 футів, що робило спектакль ще більш вражаючим.

Р. Уїлсон підходить до створення сцени як до великого театрального досвіду, що складається з безлічі маленьких деталей. Він віддає перевагу незвичайним та унікальним елементам сцени, які допомагають створювати неповторний світ кожного нового спектаклю.

Режисер відомий своїм підходом до використання світла, зокрема з використанням знакових елементів, таких як стрілки та лінії. Він також використовує масштабні декорації, щоб створювати ефекти віддаленості та глибини.

Його роботи характеризуються використанням мінімалістичного декору, який зосереджує увагу глядачів на дії персонажів та їх емоціях. Р. Уїлсон часто працює зі звуком, використовуючи акустичні ефекти та електронну музику, щоб створювати атмосферу на сцені.

Він займається не тільки театром, але й оперою, балетом та кіно. У своїх роботах він експериментує зі структурою, колірною гамою та композицією, створюючи театральні твори, які розширюють межі традиційного театру.

Однією з найвідоміших робіт Уїлсона є постановка опери «Едіп» Софокла, яку він виконав у співпраці з композитором Філіпом Глассом. Його постановки також були представлені в Луврі, Дрезденському замку та на Венеційському бієнале.

Для нашого дослідження найбільш важливим є те, що його спектаклі часто супроводжуються музикою, яка є не просто фоном, а суттєвою складовою його театральних творінь. Р. Уїлсон співпрацював з багатьма композиторами, серед яких Філіп Гласс, Томас Адес, Луї Андріссен та інші, які надихали його та підсилювали музикальність режисерських концепцій.

Післямова Роман Григорів та Ілля Разумейко: трансформація сучасної опери

Роман Григорів та Ілля Разумейко – відомий дует композиторів з України, які з 2015 року працюють разом як композитори, режисери та лібретисти в галузі сучасної опери та нового музичного театру. Вони досліджують межі та кордони сучасної опери та музичного театру в Україні та в усьому світі.

Роман Григорів отримав освіту в Національній музичній академії України в Києві, де він вивчав композицію з 2007 по 2012 рік, а потім з 2012 по 2015 рік він продовжив навчання на аспірантурі (клас Анни Гаврилець). У 2022 році він отримав постдипломну освіту з медіа-композиції в Університеті музики та виконавських мистецтв у Відні (клас Jorge Sanshez-Chiong).

Ілля Разумейко також отримав освіту в Національній музичній академії України в Києві, де він вивчав композицію з 2007 по 2012 рік (клас Анни Гаврилець). У 2022 році він отримав ступінь магістра з композиції в Університеті музики та виконавських мистецтв у Відні (клас Karlheinz Essl). З 2020 по 2022 рік він навчався в докторантурі з художнього дослідження (клас Johannes Kretz та Wei-Ya Lin).

І. Разумейко та Р. Григорів є членами проекту «Opera Aperta» в Україні. Багато з їх найвідоміших композицій є спільними проектами. Вони співзаснували фестиваль Porto-Franko у 2010 році в Івано-Франківську.

Серед їх вибраних творів – «Свято хризантем», «Йов», «Зимова казка саду» (2018), «Мати апостолів» (2020), «Чорнобильдорф» (2020, спільно з Романом Григорівим) та «Колискова для Маріуполя». Зокрема Юлія Бентя та Андрій Коляда [1] ділять «Чорнобильдорф» на чотири тези які нам дають цілісне розуміння цього твору:

Перша теза: «Чорнобильдорф» є умовним планом/ідеєю, а не сюжетом/лібрето, об'єднавши Чорнобиль і Цвентендорф, міста з атомною історією. Тут люди, травмовані катастрофою, розгадують минулу цивілізацію з її решток, створюючи щось нове, подібно до засновників класичної опери, що намагалися відновити античну драму.

Друга теза: «Чорнобильдорф» є медіа-оперою, де обрядовий фольклор, класичний оперний спів, фізичний театр, сучасний танець, препарування музичних інструментів, відеозаписи та електронний звук переплітаються. Опера демонструє новий мистецький синкретизм, де візуальний образ домінує. Гнучкість в поєднанні стилів і виконавських практик забезпечують «гібридні перформери», які вміють імпровізувати. Це дає операції «живий» характер при кожному відтворенні, проте цей імпровізаційний принцип може мати протилежні наслідки, розмиваючи кордони між «добрим» та «поганим» виконанням і ускладнюючи заміну артистів.

Третя теза: «Чорнобильдорф» корениться в українську культуру, нагадуючи про український постмодерн. Опера звертається до доби постапокаліптичного варіанту цієї епохи, згадуючи праці Юрія Іздрика, який, до речі, виконував роль Орфея під час прем'єри. Тема «проклятого поета» згадується в роботах Юрія Андруховича.

Четверта теза: опера продовжує деконструкцію радянських наративів, відображаючи соціалістичне минуле в контексті сучасної України. У фіналі з'являється відеохроніка про будівництво Чорнобильської АЕС та обіцянка про щасливе майбутнє. Однак сьогодні відомо, що бажання українців визначати власне майбутнє стикається з імперською параноєю, щоденними ракетними ударами та загрозами застосувати ядерну зброю. Російське вторгнення мобілізувало суспільство та кардинально прискорило відокремлення від культурного простору колишньої метрополії.

Отже, на наш погляд, Роман Григорів та Ілля Разумейко продовжують робити значний внесок у сучасну оперу, досліджуючи її межі та кордони. Їх робота відображає інноваційний підхід до сучасного музичного театру, що відрізняє їх серед інших композиторів. Їхній внесок в музичну культуру України та світу не може бути недооціненим.

Висновки до Розділу 2

Режисер Роберт Лепаж завжди шукає нові форми виразності та способи розкриття оперних творів. Він поєднує традиційні елементи музичного театру з інноваційними технологіями, створюючи захоплюючі та непередбачувані вистави. Його режисерські вибори засновані на глибокому розумінні музичної сутності оперних творів та бажанні передати їх сучасному глядачеві. Лепаж використовує сценографію, світло, відеоінсталяції та технічні ефекти, щоб створити унікальну атмосферу та передати емоційну суть опери. Його постановки вражають своєю сміливістю, майстерністю та використанням новітніх технологій. Внесок Лепаж в музичний театр є незаперечним, його роботи відкривають нові можливості для інтерпретації класичних опер та створення сучасних творів.

У сучасному музичному театрі спостерігається популярність сміливих та експериментальних підходів до постановок оперних творів, зокрема вагнерівської опери. Режисери, такі як Ромео Кастеллуччі, Тобіас Кратцер, Валентин Шварц, Роланд Шваб та П'єр Оді, здійснюють інноваційні та візуально захоплюючі інтерпретації класичних оперних творів. Вони використовують новітні технології, включаючи цифрові проекції, імерсивний звуковий дизайн та вражаючі візуальні ефекти, щоб створити неповторну

атмосферу та передати емоційну суть опери. Вони експериментують зі сценографією, світлом, костюмами та акцентують увагу на психологічних та емоційних аспектах персонажів. Ці постановки зазвичай привертають увагу глядачів своїм нетрадиційним підходом, актуальністю тем та політичним зарядом, ставлять питання про владу, соціальну нерівність та сучасну культуру, розширюючи межі інтерпретації класичних оперних творів. Сучасні інтерпретації вагнерівської опери, такі як ті, які здійснюються Ромео Кастеллуччі, Тобіасом Кратцером, Валентином Шварцем, Роландом Швабом та П'єром Оді, додають свіжості та актуальності цьому жанру. Їхні постановки стають емоційно вражаючими та візуально захоплюючими шедеврами, які привертають увагу глядачів та відкривають нові горизонти у світі оперного мистецтва.

Р. Уілсон – видатний американський режисер, дизайнер світла і сценарист, який працює в театрі, опері і балеті. Його роботи відзначаються експериментами зі світлом, звуком і кольором, що створюють незабутні візуальні образи на сцені. Він впроваджує нові технології, поєднує традиційні театральні елементи зі світовими тенденціями сучасного мистецтва і створює вражаючі постановки.

Режисер прагне створювати щось нове і неочікуване на сцені, надихаючись новими формами і технологіями. Його спектаклі характеризуються мінімалістичним декором, незвичайним використанням світла, звуку і костюмів, а також символікою і абстрактними образами. Він привносить свіже повітря в театральний світ, розширюючи його можливості та створюючи незабутній театральний досвід.

Р. Уілсон відомий своїми співпрацями з композиторами і художниками, що призводить до створення вражаючих музичних і візуальних шоу. Він створив безліч незабутніх спектаклів, які вражають своєю унікальністю і

глибиною. Його вплив на театральне мистецтво важко переоцінити, він змінює уявлення про театр і надихає інших творців.

Роберт Уілсон – митець, що постійно шукає нові форми і експериментує зі світлом, звуком і кольором, створюючи неповторні театральні твори. Його спектаклі викликають захоплення і вражають своєю оригінальністю. Він є піонером у використанні новітніх технологій і нових форм в театрі, що робить його одним із найвпливовіших режисерів сучасності.

Роман Григорів і Ілля Разумейко, як відомий дует композиторів, режисерів та лібретистів, вирізняються своїм внеском у розвиток сучасної опери та нового музичного театру. Завдяки їхньому дослідницькому підходу та творчій праці, вони привносять інновації в цю сферу в Україні та у всьому світі.

Освіта та навчання Григоріва і Разумейка визначили їхню професійну підготовку і розвиток як композиторів. Здобувши освіту в українській Національній музичній академії, вони продовжили навчання в австрійському Університеті музики та виконавських мистецтв у Відні. Це дало їм змогу засвоїти нові знання та техніки, які вони успішно впроваджують у свої творчі проекти.

Разумейко і Григорів також заслуговують на визнання завдяки своїм спільним проектам, таким як фестиваль Porto-Franko та участь у проекті «Opera Aperta». Їхні композиції, які є результатом спільної праці, привертають увагу своєю оригінальністю та виразністю.

Творчість Григоріва і Разумейка відзначається високим рівнем інноваційності та пошуку нових виразових засобів. Їхня музика і сценічні постановки підкреслюють сучасність і сміливість у сфері музичного театру. Вони розширюють межі та кордони сучасної опери, втілюючи нові ідеї і концепції.

Важливим аспектом творчості Григоріва та Разумейка є їхнє значення для музичної культури України та світу в цілому. Їхній внесок у розвиток сучасного музичного театру важко переоцінити, оскільки вони створюють нові музичні досвіди і надають вагому альтернативу класичному репертуару.

У результаті, Роман Григорів та Ілля Разумейко є визнаними митцями, які привносять свіжий погляд на сучасну оперу і музичний театр. Їхній внесок сприяє розвитку інноваційних тенденцій у галузі та стимулює розширення та перетворення цього мистецтва.

ВИСНОВКИ

У XX-XI століттях оперний театр пережив зміни від класичних традицій до новаторських режисерських концепцій та інтеграції технологій. Роботи М. Рейнхарда, Л. Курбаса та Б. Брехта стали важливим вкладом у розвиток пошуків в театральній режисурі та сформували основи сучасного театру. Принципи Вагнера та Аппія допомогли режисерам зосередитися на створенні цілісного театального досвіду та зміцнити роль режисера як ключової творчої постаті. Впровадження нових технік та методів допомогли зробити театр більш доступним та зрозумілим для глядачів, підсилюючи емоційне та інтелектуальне враження від театального досвіду.

Український режисер та педагог Лесь Курбас, німецький драматург та режисер Бертольт Брехт внесли значний внесок у розвиток театальної режисури XX століття, пропонуючи нові та експериментальні підходи до театру як мистецтва, здатного змінювати світ. Їхні методи та ідеї продовжують використовуватися у сучасному театрі та впливають на розвиток театальної режисури у різних країнах. Курбас відомий своєю педагогічною діяльністю та впливом на театральну освіту, а Брехт прагнув, щоб театр став засобом соціальної зміни та підвищення свідомості глядачів. Обидва митці внесли значний вклад у модернізацію театальної режисури, допомагаючи змінити сприйняття театру глядачами та активізувати їхню участь.

Новаторські творчі підходи в музичному театрі другої половини XX століття, представлені композиторами, такими як Мауріціо Кагель, Дітер Шнебель та Карлхайнц Штокгаузен, розширили жанрові рамки та збагатили естетику та виразні засоби музичного театру. Зокрема, Мауріціо Кагель впроваджував інтерактивні елементи та експериментував зі звуком та інструментальними конфігураціями, що забезпечило непередбачуваність та

свіжість вистав. Його творчі ідеї знайшли відгук у наступних поколіннях композиторів та режисерів, що продовжують розширювати можливості музичного театру.

Дітер Шнебель та Karlheinz Stockhausen, як видатні німецькі композитори та теоретики музики, внесли значний внесок у розвиток експериментальної музики та музичного театру, пропонуючи нові підходи до використання голосу, театральних технік та електронної музики. Їх творчі пошуки відкривали нові можливості для створення абстрактної музичної та театральної естетики та інтерактивної театральної режисури, залучаючи глядачів до активної взаємодії з виконавцями. Відомі своїми інноваційними методами композиції та використанням електроніки у мистецтві музики, вони продовжують надихати композиторів та музикантів своїми нетрадиційними підходами до музичного виразу.

LICHT. Sieben Tage der Woche, величезний музично-театральний цикл Карлхайнца Штокгаузена, є визначною подією у світовій музичній і театральній культурі, який поєднує традиційне та експериментальне, використовуючи широкий спектр засобів виразності. Об'єднуючи різні мистецькі форми та дисципліни, він відкрив нові можливості для мультидисциплінарного мистецтва та став значущим впливом на розвиток музичної культури та театральної режисури. Штокгаузен демонстрував новаторство та інноваційність, використовуючи комп'ютерні технології та різні електронні інструменти. Цей проект є прекрасним прикладом того, як злиття музики, театру, візуального мистецтва та інших дисциплін може допомогти створити неперевершені та неповторні мистецькі твори.

У I розділі магістерського дослідження проаналізовано вплив культурних, політичних та соціальних змін на музичний театр другої половини XX – XXI століть. Ці зміни викликали інновації та експерименти в музичному театрі,

створюючи нові жанри та стилі, які відображали актуальні теми та цінності. У майбутньому музичний театр повинен адаптуватися до нових технологічних та соціальних викликів, що стимулює його неперервне оновлення та адаптацію до потреб сучасної аудиторії. Музичний театр є важливим засобом формування культурної ідентичності та створення спільнот, сприяє культурному обміну та міжкультурному діалогу. Він може бути мостом між традиційними та сучасними підходами до мистецтва, допомагаючи зберегти різноманітність та індивідуальність культур.

Пандемія COVID-19 спонукала музичний театр до адаптації до нових умов, стимулюючи його до креативності та розвитку нових технологій. Текст також наголошує на важливості екологічної сталості в музичному театрі та звертає увагу на ініціативи, які можуть сприяти зменшенню вуглецевого сліду. Забезпечення сталого майбутнього театру є важливою складовою діяльності цієї галузі культури та мистецтва, а співпраця з аудиторією може зміцнити її значимість.

Цифрові платформи та міжнародне співробітництво грають важливу роль у демократизації доступу до музичного театру та збагаченні культурного досвіду. Онлайн-трансляції та соціальні медіа дозволяють широкій аудиторії сприймати музичний театр, а міжнародне співробітництво та культурний обмін сприяють розумінню між різними культурами та взаємному збагаченню. Ці тенденції можуть забезпечити музичному театру неперервний розвиток та стати основою для нових інновацій у майбутньому.

Роберт Лепаж - видатний режисер і сценограф, який поєднує традиційні елементи опери з новітніми технологіями, щоб створювати захоплюючі та непередбачувані вистави. Він експериментує зі структурою, інтерпретацією персонажів та використанням візуальних ефектів, щоб додати нові виміри до оперного жанру та розширити межі традиційного театру. Його постановки

завжди вражають майстерністю, креативністю та емоційністю, що робить його одним з найцікавіших режисерів сучасності. Лепаж продовжує еволюціонувати в своїй творчості, постійно досліджуючи нові шляхи виразності та способи розкриття оперних творів. Його вистави - це справжні мистецькі шедеври, які залишаються в пам'яті глядачів на довгі роки.

Роберт Лепаж відомий як непересічний режисер та сценограф, який вніс значний внесок у розвиток музичного театру. Його постановки відрізняються високою технічною майстерністю та візуальною естетикою, а також інноваційними технологіями, що дозволяють створювати незабутні вистави для глядачів. Він вміло поєднує традиційні елементи оперного жанру з новими ідеями та концепціями, що дозволяє розширити можливості сприйняття класичних опер та створити нові сучасні твори. Режисер детально працює над кожною деталлю вистави, від акторської гри до технічних аспектів, з метою створення вражаючого мистецького досвіду для глядачів. Усі його постановки є індивідуальними та неповторними, а його внесок у розвиток музичного театру незаперечний, що робить його одним з найвпливовіших режисерів сучасності.

Загалом, сучасні режисери оперних виставок демонструють нові творчі підходи та створюють вражаючі, захоплюючі та інноваційні постановки, які дозволяють класичній опері залишатися актуальною та привабливою для нового покоління глядачів. Використання новітніх технологій, експериментальних підходів та звернення до емоційного та психологічного вимірів персонажів дозволяє режисерам створювати вражаючі та запам'ятовуючі виставки, які збагачують класичну оперу та додають їй нових вимірів. Усі ці фактори забезпечують унікальний та захоплюючий досвід для глядачів, який стає особливим захопленням для шанувальників оперного мистецтва.

Загалом, сучасні постановки класичних опер демонструють тенденцію до новаторства та експериментів у світі оперного мистецтва. Режисери намагаються зберегти дух оригіналу, одночасно додаючи своїх власних інтерпретацій та підходів. Вони використовують сучасні технології, візуальні ефекти та мінімалістичну сценографію для створення вражаючих та цікавих творів для глядачів. Хоча такі постановки можуть викликати різноманітні реакції з боку глядачів та критиків, вони є важливими та цікавими внесками у сучасне оперне мистецтво, які дозволяють класичним творам зберегти свою актуальність та привабливість.

Роберт Уілсон – видатний театральний режисер, дизайнер світла і сценарист, який своїми роботами вносить значний внесок у розвиток театру. Він поєднує в собі традиційні елементи театру з новітніми технологіями та експериментує зі світлом, звуком, кольором та іншими елементами сцени, щоб створювати незабутні візуальні образи на сцені. Його вплив на театр важко переоцінити, і його велика кількість вражаючих спектаклів роблять його одним з найвидатніших театральних мистців нашого часу. Роберт Уілсон - мистецтвознавець, який досліджує межі театального мистецтва та розширює їх, і його постановки є прикладом візіонерства, творчої відваги та пошуку нових форм в театрі.

Роман Григорів та Ілля Разумейко - визнані композитори, режисери та лібретисти, які змінюють сучасну оперу своїми творчими досягненнями. Вони використовують свої дослідницькі підходи та інноваційні ідеї для створення унікальних оперних постановок. Їхні спільні проекти вражають своєю творчою силою та глибиною. Вони також виступають організаторами фестивалю Porto-Franko, який є платформою для сприяння розвитку сучасного музичного театру. Їхній внесок в музичну культуру України та світу є надзвичайно цінним і неможливим переоцінити.

Отже, пропонована магістерська робота присвячена системному дослідженню режисерських концепцій опери в музичному мистецтві XX-XXI століть та їх впливу на розвиток музичного театру. Запропоновано комплексний підхід до вивчення творчості відомих режисерів та композиторів, з урахуванням культурних, соціальних та естетичних тенденцій сучасності. Використані різні методи дослідження, що дозволили детально проаналізувати різні режисерські підходи, стилі та концепції, їх вплив на розвиток музичного театру та взаємодію з іншими мистецькими напрямками та суспільством. Результати дослідження можуть бути корисні для фахівців у галузі музичного мистецтва, а також для ширшої аудиторії, яка цікавиться розвитком опери та музичного театру. Загалом, робота містить внесок у вивчення режисерських концепцій опери та їх роль у сучасному музичному мистецтві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бентя Ю., Коляда А. Чорнобильдорф: декілька уроків з конструювання майбутнього / Positionen. 2022. URL:: <https://www.positionen.berlin/post/chornobildorf>.
2. Богатирьов В. О. Ідеї Леся Курбаса та традиції виховання актора в українській театральній школі. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Володимира Гнатюка. Сер. Мистецтвознавство. Тернопіль, 2010. № 1. С. 148–153.
3. Брехт Б. Театральна практика. URL: https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/breht/teatr_prakt.php
4. Бутенко Л. Функція хору в драматургії сучасного оперного спектаклю: дис. канд. мистецтвознавства: 17.00.03 / Одеська держ. консерваторія ім. А. В. Нежданової. 2001. 230 с.
5. Верхацький М. Скарби великого майстра. Лесь Курбас: спогади сучасників / за ред В. С. Василька. К. : Мистецтво, 1969. С. 307–326.
6. Веселовська Г. Революціонер театру: новаторство Леся Курбаса суперечило канонів соцреалізму // Тиждень.ua. 2012. URL: <https://tyzhden.ua/revoliutsioner-teatru-novatorstvo-lesia-kurbasa-superechylo-kanonovi-sotsrealizmu/>.
7. Владимирова Н. В. Західноєвропейський театр у динаміці культуротворчого процесу межі XIX–XX ст. Київ : Щек, 2008. 295 с.
8. Іваницька Я. Оперна вистава як семіотичний об'єкт: дис. канд. мистецтвознавства: 17.00.03 / Національна музична академія України ім. П. І. Чайковського. 2007. 212 с.

9. Клековкін О. «Еклектика» Макса Райнгардта. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Klekovkin_Oleksandr/Eklektyka_Maksa_Rainhardta.pdf?PHPSESSID=31jkdmaia17v5qdh87e0s6mlg2.
10. Курбас Л. Філософія театру /Харків-Київ: Основи, 2022. 920 с.
11. Райнгардт М. Про сучасне акторське мистецтво і роботу режисера з актором / Я лише театроман. Листи, промови, статті, інтерв'ю, розмови, уривки з режисерських книг / пер. з нім. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2015. 184 с.
12. Черкашина-Губаренко Марина. Опера XX століття: Нариси. Київ: 1981. 208 с.
13. “Monumentality” in Texts on Theatre, ed. Richard C. Beacham (Routledge, 1993). 137 p.
14. Abbate, Carolyn; Parker, Roger (2012). A History of Opera. New York: W W Norton. ISBN 978-0-393-05721-8.
15. Adorno, Theodor (trans. Rodney Livingstone) (2009) In Search of Wagner Verso Books, London. ISBN 978-1-84467-344-5
16. Auslander Philip. Digital Liveness: A Historico-Philosophical Perspective. PAJ: A Journal of Performance and Art. Vol. 34, no. 3, 2012. P. 3–11.
17. Austin, J.L. How to Do Things with Words. Oxford University Press, 1962.
18. Beacham R. C. Adolphe Appia: Artist and Visionary of the Modern Theatre. London; New York : Routledge, 2015. 324 p.
19. Being Contemporary. PAJ: A Journal of Performance and Art, Vol. 34, No. 1 (January 2012). P. 93–110.
20. Bigliuzzi, Silvia. The Stage as Mirror: Civic Theatre in Late Medieval Europe // Theatre Journal, 61(1). 1997. 224 p.
21. Borchmeyer, Dieter (2003). Drama and the World of Richard Wagner. Princeton University Press. 416 p.

22. Bourriaud, Nicolas. *Relational Aesthetics*. Les Presses du Réel, 1998. 128 p.
23. Brand, Julianne; Hailey, Christopher; and Harris, Donald, editors. *The Berg-Schoenberg Correspondence: Selected Letters*. New York, London: W. W. Norton and Company. 1987. 528 p.
24. Burt Ramsay. History, Memory, and the Virtual // *Current European Dance Practice*. *Dance Chronicle*, vol. 32, no. 3, 2009. P. 442–467.
25. Carlson, Marvin. *Performance: A Critical Introduction*. Routledge, 2004.
26. Carnegie P. *Wagner and the Art of the Theatre*. Yale University Press, 2006. 480 p.
27. Causey M. Postdigital Performance // *Theatre Journal*. 2016; 68(3). P. 427–441.
28. Couty D., Rey A. *Le Théâtre*. Paris : Bordas, 2000. 258 p.
29. Daverio, John (2008) *Tristan und Isolde: essence and appearance*, in Grey (2008) 115 – 133
30. Deathridge, John (1982). *An Introduction to The Flying Dutchman* // John, Nicholas (Series Editor) *English National Opera/The Royal Opera House Opera Guide 12: Der Fliegende Holländer/The Flying Dutchman*, London, John Calder, ISBN 0-7145-3920-1. P. 13–26.
31. Dieter Schnebel. *Querdenker der musikalischen Avantgarde*. Weber-Lucks, Theda (Hg.) München : Edition Text + Kritik, 2015. 298 p.
32. DiGaetani, John Louis: *An Invitation to the Opera*, Anchor Books, 1986. 268 p.
33. Dorschel, Andreas, *The Paradox of Opera* // *The Cambridge Quarterly* 30 (2001), no. 4,. 306 p.
34. Fischer-Lichte, Erika. *The Transformative Power of Performance: A New Aesthetics*. Routledge, 2008. 240 p.

35. Goebbels Heiner and Stathis Gourgouris. Performance as Composition // PAJ: A Journal of Performance and Art, vol. 26, no. 3, 2004. P. 1–16.
36. Goffman, Erving. The Presentation of Self in Everyday Life. Anchor Books, 1959. 173 p.
37. Graham K. In the Shadow of a Dancer: Light as Dramaturgy in Contemporary Performance. Contemporary Theatre Review. 2018; 28(2). P. 196–209.
38. Heathfield, Adrian. Live: Art and Performance. Tate Publishing, 2004. 256 p.
39. Hillman R. (Re)constructing Political Theatre: Discursive and Practical Frameworks for Theatre as an Agent for Change. New Theatre Quarterly, 31(4), 2015. P. 380–396.
40. Howard Mayer Brown. Opera // The New Grove Dictionary of Music and Musicians. 2001. Oxford University Press. 3800 p.
41. Hübner Falk. Entering The Stage: Musician as Performers in Contemporary Music Theatre // New Sound, 36/II, 2010.
42. Jacek Marczyński. Przewodnik operowy. Świat Książki, 2011, 600 c.
43. Jones, Amelia. Body Art/Performing the Subject. University of Minnesota Press, 1998. 29 p.
44. Kański Józef. Przewodnik Operowy, PWM, Kraków 2001. 884 p.
45. Lehman Hans-Thies Dramatic and Post-dramatic Theatre: Ten Years After Critical Stages, 2015. Issue № 11. 150 p.
46. MacDonald, Malcolm. Schoenberg. Oxford University Press, 2008. 400 p.
47. MacMurray, Jessica M. and Allison Brewster Franzetti: The Book of 101 Opera Librettos: Complete Original Language Texts with English Translations, Black Dog & Leventhal Publishers, 1996. 1474 p.
48. Magee B. The Tristan Chord: Wagner and Philosophy. 2000. – (Metropolitan Books). 424 p.

49. Millington, Barry (2008) *Der Ring des Nibelungen: conception and interpretation in Grey* (2008). P. 74 – 84.
50. Millington, Barry. *The New Grove Guide to Wagner and His Operas*. Oxford University Press, 2006. 190 p
51. Parker-Starbuck, Jennifer. *The spectatorial body in multimedia performance* // *PAJ: A Journal of Performance and Art*, vol. 33, no. 3, 2011, P. 60–71.
52. *Period of Transition* // *New Theatre Quarterly*, 13(50), P. 171–182.
53. Rancière, Jacques. *The Emancipated Spectator*. Verso, 2009. 134p
54. Rolland R. *Les origines du théâtre lyrique modern* // *Histoire de l'opéra en Europe avant Lully et Scarlatti*, 1931. 316 p
55. Rous, Samuel Holland (1919). *The Victrola Book of the Opera. Stories of The Operas with Illustrations....* Camden, New Jersey: Victor Talking Machine Company. View at Internet Archive. 436 p.
56. Sabino Da Costa, Felisberto & Pereira, Ipojucan & De, Cristiane & Martins, Fátima & Kurtz, Winston. *Views on Absence/Presence: theater and technology* // *ARJ – Art Research Journal*. 3. 2016. P. 80–91.
57. Schechner Richard. *The Conservative Avant-Garde*. *New Literary History*, Vol. 41. No. 4, 2010, P. 895–913.
58. Schechner, Richard. *Performance Studies: An Introduction*. Routledge, 2013. 396 p.
59. Schoenberg, Arnold. *Harmonielehre*, Third Edition. Universal Edition, 1922. 135 p.
60. Sibylle Zehle: *Max Reinhardt. Ein Leben als Festspiel*. Brandstätter, Wien 2020 304 p.
61. Sidiropoulou Avra. *The theatre of the director-auteur: text, form and authorship*, 2009. 319 p.

62. Silke Leopold, «The Idea of National Opera, c. 1800», *United and Diversity in European Culture c. 1800*, ed. Tim Blanning and Hagen Schulze (New York: Oxford University Press, 2006), 19–34.
63. Simon, Henry W.: *A Treasury of Grand Opera*, Simon and Schuster, New York, 1946. 404 p.
64. Stromenger Karol: *Iskier przewodnik operowy*, Warszawa, Państwowe Wydawnictwo Iskry, 1976. 476 p.
65. Stuckenschmidt, H. H. *Arnold Schoenberg: His Life, World and Work*. Schirmer Books, 1978. 584 p.
66. *The New Grove Dictionary of Opera*, edited by Stanley Sadie (1992), 5448 p.
67. *The New Penguin Opera Guide*, ed. Amanda Holden (2001), 1142 p.
68. *The Oxford Dictionary of Opera*, by John Warrack and Ewan West (1992), 782 pages.
69. *The Oxford Illustrated History of Opera*, ed. Roger Parker (1994). 584 p.
70. *The Viking Opera Guide* (1994). 1328 p.
71. Turner, Victor. *From Ritual to Theatre: The Human Seriousness of Play*. PAJ Publications, 1982. 65 p.
72. Wagner, Richard (1987). Spencer, Stewart; Millington, Barry (eds.). *Selected Letters of Richard Wagner*. Translated by Spencer, Stewart; Millington, Barry. London: Dent. 1030 p.
73. Wagner, Richard (1992). *Collected Prose Works*. Translated by Ellis, W. Ashton. 408 p.
74. Wagner, Richard (1992). *My Life*. Translated by Gray, Andrew. New York: Da Capo Press. 800 p.
75. Wagner, Richard (1994). *The Artwork of the Future and Other Works*. Vol. 1. Lincoln (NE) and London: University of Nebraska Press. 442 p.

76. Wagner, Richard (1995). *Jesus of Nazareth and Other Writings*. Vol. 8. Lincoln (NE) and London: University of Nebraska Press. 441 p.
77. Werry M, Schmidt B. Immersion and the spectator. *Theatre Journal*. 2014; 66(3). 467 c.
78. White G. On Immersive Theatre. *Theatre Research International*, 37(3). 2012. P. 221–235.
79. Wiles D. *A Short History of Western Performance Space*. Cambridge University Press, 2003. 328 p.
80. Zarius, Karl-Heinz. *Staatstheater von Mauricio Kagel: Grenze und Übergang*. Vienna: Universal Edition. 1977. 79 p.